

Eén brood - Eén lichaam

Een verkondigend document over de eucharistie in het leven van de kerk en de vaststelling van algemene normen voor het delen van de sacramenten

Woord vooraf

Onze drie Bisschoppenconferenties, van Engeland en Wales, van Ierland en van Schotland, hebben dit verkondigend document opgesteld om de centrale plaats van de eucharistieviering in ons katholieke leven nog eens te onderstrepen. We bevelen het alle katholieken in Groot-Brittannië en Ierland aan als bron van studie en stof tot nadenken. Het zal van bijzondere waarde zijn voor al wie verantwoordelijk is voor onderricht over de mis: priesters en diakens, catecheten, docenten op onze katholieke scholen en ouders, de eerste verantwoordelijken voor de opvoeding van hun kinderen in het geloof van de kerk. We hopen dat het alle katholieken zal helpen om meer inzicht te krijgen in de eucharistieviering en de tegenwoordigheid van Christus in het heilige sacrament.

We bieden het ook onze medechristenen aan, in de hoop dat het zal helpen om het geloof van de katholieke kerk ten aanzien van de eucharistie te verhelderen. Aan het eind van het document presenteren wij onze algemene normen voor het deel hebben aan de sacramenten door katholieken en andere christenen in onze landen. Deze zijn alleen te begrijpen en naar waarde te schatten in het licht van het onderricht over de eucharistie dat het hoofdbestanddeel van ons document vormt. We kijken uit naar de dag dat alle belemmeringen voor een volkomen, zichtbare gemeenschap uit de weg geruimd zijn en alle christenen met elkaar de eucha-

ristie kunnen vieren en als 'één lichaam' het 'ene brood' van de Heer delen.

BASIL HUME
aartsbisschop van Westminster, voorzitter
van de Bisschoppenconferentie van
Engeland & Wales

SEÁN BRADY
aartsbisschop van Armagh, voorzitter van
de Bisschoppenconferentie van Ierland

THOMAS WINNING
aartsbisschop van Glasgow, voorzitter van
de Bisschoppenconferentie van Schotland

Deel I Inleiding

*Omdat het één brood is, vormen wij allen tezamen één lichaam, want allemaal hebben wij deel aan het ene brood.*¹

1. Wij dragen als katholieke bisschoppen bijzondere zorg voor het behoud en de verdieping van de eenheid van het ene Lichaam van Christus, zijn kerk, een eenheid in liefde en in waarheid, in heiligheid en in missie. We zijn “vol ijver om de eenheid van de Geest te behouden door de band van de vrede”.² Bij dat streven geldt onze verantwoordelijkheid met name de verkondiging van het evangelie en het onderricht in de naam van Christus en zijn kerk. Wij trachten “in liefde de waarheid te spreken” zodat allen tezamen toegroeien naar Christus, het Hoofd van het Lichaam en de bron van onze eenheid.³ In onze hunkering naar de eenheid in geloof en leven van alle christenen, is trouw aan de waarheid onze eerste plicht en ons eerste verlangen.

2. De eucharistie is vóór alles de plaats waar christenen één worden in Christus. Daar delen zij als “één lichaam” het “ene brood” van de Heer. Inzicht in de eucharistie is dan ook essentieel voor het streven naar christelijke eenheid. Er kan geen volledige eenheid onder christenen bestaan als er geen eenheid in de eucharistie is en geen volledige eenheid in de eucharistie zonder een gemeenschappelijke interpretatie van al wat de eucharistie inhoudt en betekent. Wij willen in ons document in de eerste plaats de leer van de katholieke kerk ten aanzien van het mysterie van de eucharistie uiteenzetten.

3. De viering van de eucharistie, of de mis, zoals katholieken vaak zeggen,⁴ heeft altijd de kern van het leven van de katholieke kerk gevormd. De deelname aan de eucha-

riatieviering is het kenmerk van de katholieke, een centraal en cruciaal element van onze katholieke identiteit. De eerste christenen wijdden zich aan het onderwijs van de apostelen, aan de onderlinge gemeenschap en het gebed, en kwamen samen in hun huizen om “het brood te breken”.⁵ In de loop der eeuwen hebben katholieken in tal van landen hun leven op het spel gezet om in tijden van vervolging toch de mis te vieren. Hun onverschrokken geloof blijft een bron van inspiratie en een voorbeeld voor de katholieke gemeenschap van vandaag. Voor katholieken, zowel nu als in het verleden is de eucharistie de bron en het hoogtepunt van het hele christelijk leven.⁶ Het is het wezenlijke middelpunt van alles wat de kerk is en doet, omdat de kern ervan bestaat in de werkelijke tegenwoordigheid van de gekruisigde, verzezen en verheerlijkte Heer, die zijn heilswerk ook onder ons blijft verrichten en voor ons toegankelijk maakt. Het Tweede Vaticaans Concilie hield ons voor: “Want in de heilige eucharistie ligt heel het geestelijk goed van de kerk vervat, namelijk Christus zelf, ons Paaslam en het levend brood.”⁷

4. De eucharistie is een geweldig kostbare gave van de Heer aan zijn kerk. Het is een mysterie om te overdenken en te vereren. De kern van dit document bestaat in een uiteenzetting van de rijkdom van de katholieke leer over de eucharistie. Wij bieden die in het volste vertrouwen aan, aangezien dit mysterie een levenschenkende waarheid is, een “kostbare parel”.⁸ We sporen de katholieken in onze landen aan om hun geloof in de eucharistie, hun inzicht in de katholieke leer en hun eerbied voor dit grote geloofsmysterie op te frissen en nieuw leven in te blazen.

5. We houden bij de presentatie van dit document in het bijzonder rekening met de

1. 1Kor 10,17 (alle citaten uit de bijbel zijn overgenomen uit de *Willibrord-vertaling*, geheel herziene uitgave 1995).

2. Ef 4,3.

3. Ef 4,15-16.

4. Vgl. *Katechismus van de katholieke kerk*, 1328, 1332.

5. Hnd 2,42.

6. Tweede Vaticaans Concilie, dogmatische Constitutie over de kerk, *Lumen gentium*, 11.

7. Tweede Vaticaans Concilie, Decreet over het ambt en het leven van de priesters, *Presbyterorum ordinis*, 5.

8. Mt 13,45.

oecumenische situatie in onze landen. Katholieken en andere christenen leven naast elkaar, als geloofsgemeenschappen waarin samen wordt gebeden en gewerkt, maar ook op individueel niveau, vooral wanneer zij met elkaar verbonden zijn door het huwelijk. Er is de afgelopen dertig jaar met name grote vooruitgang geboekt op de weg van het onderlinge begrip, de onderlinge samenwerking en betrokkenheid, “op de moeilijke maar zo vreugdevolle weg”.⁹ Officiële dialogen tussen de katholieke kerk en andere christelijke gemeenschappen zijn zeer vruchtbaar gebleken. Er is een groeiende mate van overeenstemming over vele aspecten van het mysterie van de eucharistie. Van de resultaten van deze dialogen maken we in ons document graag gebruik. Door deze zich verdiepende relatie voelen christenen in Groot-Brittannië en Ierland in toenemende mate “een vurig verlangen naar het samen vieren van van de éne eucharistie van de Heer”.¹⁰ Deze gemeenschappelijke groei in waarheid en in liefde is een zegen van God, die de katholieken zelf kan helpen om hun eeuwenoude en onveranderlijke geloof dieper te doorgronden. We kijken ernaar uit om de dialoog voort te zetten, vooral naar aanleiding van de publicatie van dit verkondigend document. We hopen dat het gelegenheid zal bieden voor verdere gemeenschappelijke reflectie, discussie en gebed.

6. De meeste christenen in onze landen beseffen nu dat zij ‘geen vreemdelingen maar pelgrims’ zijn, zich bewust van onze verdeeldheid, maar altijd vastbesloten om een gemeenschappelijke weg voorwaarts te vinden. Het is bovenal de eucharistie waarbij de pijn van deze verdeeldheid de christenen het scherpst treft. Wij ervaren die situatie als bisschoppen zelf ook. We zetten ons graag en onvoorwaardelijk in om te groeien in eenheid met onze medechristenen tot wij

een volkomen gemeenschap bereiken en samen de eucharistie kunnen vieren in één zichtbare kerk van Christus.¹¹

7. De christenen vormen één pelgrimsstoet, maar de voortdurende verdeeldheid overschaduwde Gods uitnodiging aan de gehele mensheid om in Zijn leven te delen en maakt het moeilijker om het evangelie te verkondigen.¹² Er is grote behoefte aan wederzijdse vergeving onder de christenen, aan een gemeenschappelijke herbezinning op ons verleden en “de wonden die dat verleden helaas nog steeds in deze tijd veroorzaakt”.¹³ Vervolging en sektarisme kwamen nooit van één kant, ook niet op onze eilanden. Wij, als katholieke bisschoppen, hebben daar berouw over en vragen vergeving voor iedere verantwoordelijkheid die wij dragen voor de voortdurende verdeeldheid van de leerlingen van Christus in onze landen. We erkennen ons falen in liefde en barmhartigheid en in het streven naar waarheid en gerechtigheid. Wij kennen onze behoefte aan de voortdurende hervorming en loutering die van heel de kerk wordt geëist op onze pelgrimstocht.¹⁴

8. Het eerste doel dat wij met dit document hopen te bereiken, is opnieuw ons katholieke geloof in het mysterie van de eucharistie te verklaren en met anderen te delen. Dit geloof omvat de presentstelling van Christus’ verlossende dood en verrijzenis, de werkelijke aanwezigheid van Christus in het heilige sacrament en het onverbreekelijke verband tussen het mysterie van de eucharistie en het mysterie van de kerk. Tevens nauw met de eucharistie verbonden zijn het sacrament van boete en verzoening en de ziekenzalving. Ons tweede doel is op basis van de leerstellige beginselen en de huidige discipline van onze kerk de normen vast te stellen ten aanzien van het delen van deze sacramenten door katholieken en andere

9. Johannes Paulus II, Encycliek *Ut unum sint* (25 mei 1995), 2.

10. *A.w.*, 45.

11. *Vgl. a.w.*, 3.

12. *Vgl. Tweede Anglican-Roman Catholic International Commission (ARCIC II), Church as Communion*, 4.

13. *Ut unum sint*, 2.

14. *Vgl. Tweede Vaticaanse Concilie, Decreet over de katholieke deelneming aan de oecumenische beweging Unitatis redintegratio*, 6; *vgl. Lumen gentium*, 8.

christenen in onze landen. De grondbeginselen van ons katholieke geloof blijven altijd dezelfde. Normen kunnen zich echter in de loop der tijd ontwikkelen en wijzigen, op grond van het zich verdiepende geloofsinzicht van de kerk. Bij de bepaling van deze normen reageren wij op de aanbeveling in het *Oecumenisch Directorium* (verder aangeduid als het *Directorium*), dat in 1993 is uitgebracht door de Pauselijke Raad voor de Bevordering van de Eenheid der Christenen.

9. Elk sacrament van de kerk heeft zijn eigen bijzondere betekenis en genade. Wij zijn als bisschoppen verantwoordelijk voor het behoud van het volkomen onaantastbare karakter daarvan. Bij de presentatie van dit document staat deze plicht ons duidelijk voor ogen. We doen dit in gehoorzaamheid aan Gods Woord en in het vurige verlangen om met name de integriteit van de eucharistie te waarborgen. Het is voor ons van bijzonder belang dat iemand die een sacrament ontvangt, weet en verlangt naar wat de kerk met dat sacrament bedoelt. Het is juist dat we van iemand die in de katholieke kerk de heilige communie ontvangt, verwachten dat hij of zij blijk geeft van het katholieke geloof in de eucharistie. Dit document zet de belangrijkste punten van dit geloof uiteen. De aandacht gaat daarbij in het bijzonder uit naar het nauwe verband tussen het mysterie van de kerk en het mysterie van de eucharistie. We bidden dat het zal helpen om het wederzijdse begrip te vergroten op dit punt, dat zo vaak een bron van moeilijkheden is op onze oecumenische reis met elkaar. Dit document is bedoeld als hulpmiddel. De leerstellige inhoud ervan kan heel goed op andere manieren uiteengezet worden. We bevelen onze lezers aan om de gedeeltes over het sacrament van de eucharistie, verzoening en ziekenzalving in de *Katechismus van de katholieke kerk*, nr.

1322-1532, na te lezen als uitgangspunt voor verder studie en overdenking.

Deel II Ons katholieke geloof

10. De afzonderlijke draden van het tapijt van de katholieke leer zijn los van het geheel niet volledig te begrijpen. Het katholieke geloof in de eucharistie en het katholieke geloof in de kerk zijn twee essentiële dimensies van een en hetzelfde mysterie van het geloof, dat in de allereerste plaats gegrondvest is in het ontzagwekkende mysterie van God, die in zijn verlossende liefde de wereld in Jezus Christus met zich heeft verzoend.¹⁵

Christus onze Verlosser, bron en hart van de gemeenschap

11. “Zoveel immers heeft God van de wereld gehouden, dat Hij zijn eniggeboren Zoon heeft geschonken, zodat iedereen die in Hem gelooft niet verloren gaat, maar eeuwig leven bezit. Want God heeft zijn Zoon niet naar de wereld gezonden om de wereld te veroordelen, maar om door Hem de wereld te redden.”¹⁶ We zijn als christenen verenigd in ons geloof dat Jezus Christus de Heer en Verlosser is. Wat verstaan we onder “verlossing”? Op die vraag is geen eenvoudig antwoord te geven. Christenen hebben door de eeuwen heen gebruik gemaakt van een rijke verscheidenheid aan ideeën die wortelen in het Nieuwe Testament. Eén ding staat echter altijd centraal. We worden niet verlost als afzonderlijke, losse personen, maar als volk, als gemeenschap, als familie. De verlossing is natuurlijk een uiterst persoonlijke gave van God: we worden elk bij onze naam geroepen en gevraagd om in geloof te antwoorden. “Niettemin heeft het Hem behaagd de mensen geenszins afzon-

15. Vgl. 1Kor 5,19.

16. Joh 3,16-17.

derlijk, zonder enig onderling verband, te heiligen en te redden, maar hen tot een volk te verenigen dat Hem naar waarheid zou erkennen en in heiligheid zou dienen.”¹⁷ Als je in God gelooft, treed je toe tot het ‘wij’ van de familie van God.

12. Het mysterie van de verlossing is een mysterie van *gemeenschap*. Deze notie van ‘gemeenschap’ (*koinonia* in het Grieks, *communio* in het Latijn) ligt aan de basis van ons christelijk geloof. We gebruiken het woord ‘communie’ voor het sacrament van het Lichaam en Bloed van Christus. Deze ‘heilige gemeenschap’ met de Heer tijdens de eucharistie of na afloop daarvan, wanneer het sacrament aan de zieken en aan huis gebondenen wordt gebracht, is gericht op een steeds diepere gemeenschap met elkaar in de familie van Christus’ kerk en bovenal met de gemeenschap van de heilige Drie-eenheid, de innige verbondenheid van God de Vader en God de Zoon in de eenheid van de Geest van Liefde. Dit zal “onze vreugde volkomen maken”,¹⁸ een vreugde die haar grond vindt in de blijde boodschap dat “God liefde is”.¹⁹

13. We zijn geroepen om de gemeenschap der heiligen te zijn, samengebracht en geheiligd door de Heer, die wil dat wij waarlijk met Hem verbonden zijn. God heeft zijn Zoon gezonden “om de kinderen van God die verstrooid zijn, te verzamelen en tot eenheid te brengen”,²⁰ om “alles in Christus onder één hoofd samen te brengen, alles in de hemelse regionen en alles op aarde”,²¹ om “vrede te stichten door het Bloed, aan het kruis vergoten”.²² Christus zelf is de vrede tussen ons. Hij maakt ons één en haalt de scheidsmuren neer, niet alleen tussen joden en heidenen, maar tussen alle mensen, zodat wij in één lichaam met God verzoend mogen worden.²³ God wil “de mensen in gemeenschap met Hemzelf en met elkaar

brengen, zodat zij delen in zijn leven, het leven van de heilige Drie-eenheid”.²⁴ Deze gemeenschap zal pas volkomen zijn in de uiteindelijke volheid van het Koninkrijk Gods, maar is hier en nu al zichtbaar tegenwoordig in het Lichaam van Christus, de kerk.

14. Wij treden in de allereerste plaats door het sacrament van het doopsel (en later het vormsel) en de eucharistie toe tot deze diepe gemeenschap van leven en missie met onze gekruisigde en verrezen Verlosser. Door het doopsel worden wij één gemaakt met Christus door de kracht van Gods heilige Geest. Ons oude ik sterft met Christus en verrijst tot een nieuw leven in Hem als zonen en dochters van de Vader en zusters en broeders van elkaar. Met elkaar delend in het leven van God die zichzelf in liefde aan ons geeft, kunnen wij één zijn zoals de Vader en de Zoon één zijn.²⁵ Het voortdurende gebed van de verrezen Heer in zijn kerk luidt: “Opdat ze één mogen zijn zoals Wij.”²⁶ Dat bidden ook wij, als dienaren van de gemeenschap van de kerk.

De kerk, sacrament van verlossing

De kerk en de sacramenten

15. De verrezen Heer heeft beloofd altijd met ons te zijn, tot aan de voleinding van de wereld.²⁷ Hoe kunnen wij in deze tijd contact hebben met Jezus Christus, die niet meer op aarde is zoals Hij dat destijds wel was? Wij geloven dat zijn onzichtbare tegenwoordigheid voor ons zichtbaar en tastbaar wordt gemaakt door bijzondere ‘sacramentele’ tekens. Een sacrament is veel meer dan gewoon een teken, een verwijzing naar iets veel groters dat elders is. Elk sacrament is een effectief teken dat datgene waar het voor staat, tegenwoordig stelt. Sacra-

17. *Lumen gentium* 9; vgl. Johannes Paulus II, apostolische Brief *Dies Domini* (31 mei 1998), 31.

18. 1Joh 1,4; vgl. Joh 15,11; 17,13.

19. 1Joh 4,8.

20. Joh 11,52.

21. Ef 1,10.

22. Kol 1,20.

23. Vgl. Ef 2,14-16.

24. ARCIC II, *Salvation and the Church*, 1, 29.

25. Joh 17,22-23.

26. Joh 17,11; vgl. 17,21-22.

27. Vgl. Mt 28,20.

menten zijn “bijzondere manieren waarop de verrezen Heer, door de kracht van de heilige Geest, zijn verlossende aanwezigheid en handelen onder ons werkzaam doet zijn.”²⁸ Omdat de Heer erin aanwezig en werkzaam is, brengen de sacramenten “het levenschenkende werk en zelfs het offer van Christus in ons leven”.²⁹ Door de sacramentele tekens, die door Christus zelf zijn ingesteld, worden we hier en nu ‘in contact’ gebracht met het verlossende mysterie van Christus. Hoe sterker wij in geloof op zijn tegenwoordigheid reageren, hoe meer het sacrament een waarlijk levenschenkende ontmoeting met Jezus zelf wordt. Deze opvatting van ‘het sacrament’ – de onzichtbare tegenwoordigheid en werkzaamheid van de verrezen Heer door zichtbare tekens op krachtige wijze present gesteld – vormt de kern van ons katholieke geloof.

16. We zijn als katholieken reeds lang gewoon om aan de zeven sacramenten te denken, en dan vooral aan het doopsel en de eucharistie. Maar het woord ‘sacrament’ wordt ook gebruikt voor de kerk zelf. Het Tweede Vaticaans Concilie duidde de kerk aan als het “universeel sacrament van het heil”.³⁰ In Christus is de kerk “het sacrament, dat wil zeggen het teken en het instrument, van de innige vereniging met God en van de eenheid van heel het menselijk geslacht”.³¹ Deze leer laat zien hoe nauw wezen en missie van de kerk met elkaar verweven zijn. Door de kracht van zijn Geest blijft Christus mensen samenbrengen tot een geestelijke gemeenschap met Hemzelf en met elkaar. Deze gemeenschap wordt zichtbaar en tastbaar gemaakt in een gemeenschap van geloof en liefde, de kerk. De kerk is de zichtbare ontsluiting in het hier en nu van Gods heilsgeschenk, waardoor wij met elkaar mogen delen in de eeuwige gemeenschap van Gods leven van liefde. Door de verkondiging van de blijde boodschap door de

kerk, en door haar getuigenis en sacramentele leven strekt God zijn hand uit om het leven van een ieder aan te raken en allen samen te brengen tot een eenheid in Hemzelf. De kerk moet als gemeenschap een effectieve verkondiging van het evangelie zijn, “door alle mensen te onderrichten in de leer van het Koninkrijk”.³²

17. Elk van de zeven sacramenten (doopsel, vormsel, eucharistie, boete en verzoening, ziekenzalving, huwelijk en wijding) kan alleen ten volle worden begrepen in de context van de zichtbare gemeenschap van de kerk. De kerk is de kring van mensen die de gave van het geloof hebben ontvangen, een geloof waardoor zij op diep persoonlijke wijze gehoor geven aan de roeping van Christus en Hem volgen als zijn leerlingen. Ze zijn door de kracht van de heilige Geest innig met Christus verbonden, als een lichaam met het hoofd, vooral door de sacramenten van de kerk. Alle sacramenten zijn werken van de verrezen Christus in de Geest, in en door zijn kerk verstrekt.

18. Het doopsel is “de toegangspoort tot het leven in de Geest en de deur die toegang verleent tot de andere sacramenten”.³³ Het is een vertrekpunt, een heilig begin van het lidmaatschap van de pelgrimskerk. Het is gericht op “het verkrijgen van de volheid van het leven in Christus”, “de volledige belijdenis van het geloof” binnen de zichtbare eenheid van de kerk, en ten slotte op “de volledige opneming in de eucharistische gemeenschap”.³⁴ Ons verlangen om volledig deel te hebben aan de eucharistie is in hoge mate de vrucht van de genade van onze doop. Het ontvangen van de heilige communie is het hoogtepunt van het inwijdingsproces dat met het doopsel begon.

19. De kerk is het meest volkomen en zichtbaar zichzelf als zij bijeenkomt voor de

28. Joint Commission for Dialogue between the Roman Catholic Church and the World Methodist Council, *The Word of Life* (1996), 98.

29. Vgl. Joint Commission for Dialogue between the Roman Catholic Church and the World Methodist Council, *Towards a Statement on the Church* (1986), 16.

30. *Lumen gentium*, 48.

31. *A.w.*, 1.

32. Vgl. *Romeins missaal*, Prefatie II van de apostelen.

33. *Katechismus van de katholieke kerk*, 1213.

34. *Unitatis redintegratio*, 22.

eucharistie. Daarin brengt de kerk tot uitdrukking wat zij door Gods gave al is en wat zij nog waarlijker moet worden – een gemeenschap van geloof en liefde, één in Christus, heilig door de kracht van de Geest, katholiek in de zuiverheid van haar geloof en haar universele reikwijdte, apostolisch in haar levende voortzetting van het geloof en de missie van de apostelen en de kerk door de eeuwen heen. Deze gemeenschap met de kerk in alle werelddelen en eeuwen is een gemeenschap in de Geest, die echter op zichtbare wijze ‘vles geworden’ is, vooral in de eucharistie en door de bisschoppen en priesters die bij de eucharistie voorgaan. Deze leer is de kern van de katholieke kerkopvatting. Het nauwe verband tussen de kerk en haar viering van de eucharistie is een essentieel punt om voor ogen te houden als men nadenkt over de betekenis van het ontvangen van de heilige communie.

De katholieke kerk en andere christenen: volledige en gedeeltelijke gemeenschap

20. De kerk van Christus is een gemeenschap waarvan de leden delen in, met elkaar deelgenoot zijn aan het goddelijk leven en het heilsmysterie: “Eén Heer, één geloof, één doop”.³⁵ De katholieke kerk pretendeert in alle nederigheid begenadigd te zijn met alle gaven waarmee God zijn kerk wil bedelen,³⁶ alle onzichtbare en zichtbare elementen die het Lichaam van Christus nodig heeft voor zijn discipelschap en missie. Dat bedoelen wij met onze vaste overtuiging dat de ene kerk van Christus “zich in de katholieke kerk bevindt”,³⁷ dat de volheid van de heilsmiddelen, het geheel van geopenbaarde waarheid, sacramenten en hiërarchische ambten, wordt gevonden in de katholieke gemeenschap van de kerk.³⁸ Deze genadegaven zijn er ten dienste van onze gemeenschap met elkaar in Christus, om ons open te stellen en naar elkaar te laten luisteren in

de Geest van Waarheid en om ons in overeenstemming te brengen met de wil van de Vader. Er is sprake van een “volledige gemeenschap” tussen christenen en de katholieke kerk wanneer zij *alle* genadegaven waarmee Christus zijn kerk heeft bedeed, gemeen hebben.

21. Ons geloof dat de katholieke kerk op unieke wijze begiftigd is, wil niet zeggen dat de katholieken en hun gewijde ambtsdragers een volmaakt leven in de Geest leiden. We moeten ons als katholieken terdege bewust zijn van onze fouten door de eeuwen heen. Er is veel om berouw over te hebben en we weten heel goed dat we de vele genademiddelen die de Heer onze kerk heeft toevertrouwd, niet ten volle hebben benut en benutten. We worden vaak beschaamd door de heiligheid, liefde en het missionaire vuur van onze medechristenen. De volheid van de gemeenschap die wij zeggen te zijn, is niet alleen een gave, maar ook een opdracht van de Heer aan de katholieke kerk: om in haar leven en werk volkomener en waarlijker te worden wat zij door Gods genadegave al is. Deze aanspraak betekent echter nog steeds dat de ene, heilige, katholieke en apostolische kerk van Christus gevonden behoort te worden in haar volheid, zij het dan nog onvolmaakt, in de zichtbare katholieke kerk, zoals zij hier en nu is.³⁹

22. De katholieke kerk verheugt zich in de talrijke elementen van heiligheid en waarheid die men in andere christelijke gemeenschappen aantreft: “Het geschreven woord van God, het leven van de genade, geloof, hoop en liefde, andere innerlijke gaven van de heilige Geest en ook zichtbare elementen.”⁴⁰ Dit behoort allemaal wezenlijk tot de ene kerk van Christus: “In de mate dat deze elementen in de andere christelijke gemeenschappen aanwezig zijn is de ene kerk van

35. Ef 4,5.

36. Vgl. *Ut unum sint*, 11.

37. *Lumen gentium*, 8; vgl. 14.

38. Vgl. Pauselijke Raad voor de Bevordering van de Eenheid der Christenen, *Oecumenisch Directorium* (25 maart 1993), 17.

39. Vgl. *Ut unum sint*, 14.

40. *Unitatis redintegratio*, 3.

Christus in hen actief aanwezig.”⁴¹ Onze gemeenschappelijke doop is de sacramentele band die ons verenigt,⁴² en katholieken erkennen direct de ware, zij het gedeeltelijke gemeenschap die onder alle gedoopten bestaat. Onze gemeenschap met elkaar is, ofschoon verwond, nooit geheel vernietigd. “Er zijn nog vele banden die ons verenigen: we belijden hetzelfde geloof in de ene ware God; we hebben dezelfde Geest ontvangen; we zijn met dezelfde doop gedoopt; en we verkondigen dezelfde Christus.”⁴³ Andere christenen hebben niet alles met ons gemeen en leven dus niet in volledige gemeenschap met de katholieke kerk, maar wij beschouwen alle mensen die in de Heer geloven en naar behoren gedoopt zijn als zijnde “in een zekere, zij het niet volkomen gemeenschap met de katholieke kerk”.⁴⁴ Er zijn verschillende gradaties van gemeenschap, al naar gelang de mate waarin christenen met elkaar delen in het mysterie van de verlossing en de genademiddelen. Hoe meer zij delen, hoe meer zij met elkaar een gemeenschap vormen. Sommige christelijke gemeenschappen delen meer met ons dan andere en zijn daarmee nauwer met de katholieke kerk verbonden. De gaven van Christus aan zijn kerk die onze medechristenen met ons delen, “stuwen heen naar de katholieke eenheid”.⁴⁵ Katholieken geloven dat een volledige eenheid onder christenen “tot stand zal komen als allen deelhebben aan de volheid van de heilsmiddelen die Christus aan zijn kerk heeft toevertrouwd”.⁴⁶ Deze eenheid wordt alleen bereikt “onder ingeving van de genade van de heilige Geest”.⁴⁷ Dit is de uitdaging aan alle christenen in ons streven om getrouwer naar de roeping van onze doop te leven: “De gemeenschap in het doopsel is geordend op de volle kerkelijke gemeenschap. Het beleven van het doopsel sluit in dat men wordt opgenomen in de zending van Christus: alles in de eenheid bijeen te brengen.”⁴⁸

41. *Ut unum sint*, 11.

42. Vgl. *Unitatis redintegratio*, 22.

43. Inleiding op het *Final Report* van de ARCIC, 1.

44. *Unitatis redintegratio*, 3.

45. *Lumen gentium*, 8.

46. *Ut unum sint*, 86.

47. *Unitatis redintegratio*, 4.

48. *Oecumenisch Directorium*, 22.

49. Vgl. *Katechismus van de katholieke kerk*, 108.

50. *A.w.*, 102.

51. *A.w.*, 103; vgl. Tweede Vaticaans Concilie, dogmatische Constitutie over de goddelijke openbaring, *Dei verbum*, 21.

52. Vgl. *Katechismus van de katholieke kerk*, 113.

De eucharistie

De eucharistie en het Woord van God

23. In het middelpunt van het christelijk geloof staat de persoon van Gods levende Woord, vleesgeworden en onder ons aanwezig.⁴⁹ “Door alle woorden van de heilige Schrift heen zegt God slechts één Woord: zijn enig Woord waarin Hij zich geheel uitspreekt.”⁵⁰ Wij vinden als christenen onze voeding en kracht in de Schrift, juist omdat God nu daardoor tot ons spreekt. Woord en sacrament vormen een naadloos kleed. De Schrift en de eucharistie zijn nauw met elkaar verweven in het leven van de kerk: “Daarom heeft de kerk altijd de heilige Schrift vereerd, zoals zij ook het Lichaam des Heren vereert. Zij houdt niet op het brood van het leven, genomen van de tafel van het woord van God en van het Lichaam van Christus, uit te reiken aan de gelovigen.”⁵¹ Deze voeding met Gods Woord vindt op bijzondere wijze plaats tijdens de mis. In de eucharistie hoort de Schrift het meest thuis en spreekt deze het sterkst tot ons. In de vroege kerk werden de boeken die bij de eucharistie werden gelezen, aanvaard als de ‘canon’ van de Schrift. In onze tijd houdt diezelfde Schrift ons in levende gemeenschap met het getuigenis van de apostelen. Juist door te luisteren naar Gods Woord wordt de kerk opgebouwd en groeit zij. De katholieke kerk vindt de wortels van haar leer over de eucharistie in de Schrift, die altijd in de levende overlevering van heel de kerk gelezen is.⁵²

24. De betekenis van de eucharistie is gegrondvest in het geloof van de mensen in het Oude Testament, met name in de leer van ‘het verbond’. Een verbond was een verdrag of bondgenootschap tussen twee partijen en wordt in de Schrift gebruikt voor de bijzondere band die God aanging met zijn

volk, Israël. Er bestond in het joodse denken een nauw verband tussen ‘verbond’, ‘offer’ en ‘gemeenschapsmaal’. In het boek Exodus (24,1-11) wordt Gods nieuwe relatie (verbond) met zijn uitverkoren volk bezegeld met bloedvergieten (offer) en het met elkaar eten van een deel van het offervlees (gemeenschap). Mozes zei over het bloed: “Dit is het bloed van het verbond dat de Heer met u sluit.”⁵³ Het bloed werd zowel op het altaar (symbool van God) als op het volk gesprengd, een krachtige uiting van de eenheid van leven die God tussen Zichzelf en Israël had ingesteld. Door met elkaar van het offervlees te eten werd het volk verenigd, daar zij Gods zegeningen met elkaar deelden. Het fundamentele verbond dat het Oude Testament en het Nieuwe Testament omspannt, blijft hetzelfde: “Ik zal hun God zijn, en zij zullen mijn volk zijn.”⁵⁴ De eenheid met God en de onderlinge eenheid horen bij elkaar. Alleen zij die bereid zijn om volledig toe te treden tot Gods verbond, kunnen met elkaar in het gemeenschaps-offer delen. Deelhebben aan de ‘gemeenschap’ wil zeggen dat men zich geeft aan God en het volk dat Hij tot het zijne maakt.

25. Door de profeten heeft God zijn volk een “verbond van vrede” beloofd, Hij zal zijn wet in hun hart schrijven.⁵⁵ Ons christelijk geloof is dat Jezus Christus de middeelaar van dit nieuwe verbond is.⁵⁶ Bij het Laatste Avondmaal deed Jezus de woorden van Mozes weerklinken: “Dit is mijn bloed van het verbond”,⁵⁷ of “Deze beker is het nieuwe verbond door mijn bloed; hij wordt voor jullie leeggegoten”.⁵⁸ Door met elkaar de beker van de zegen, de beker van het eeuwige heil te delen, treden wij tezamen toe tot dit nieuwe verbond dat gevestigd is door de vergieting van zijn Bloed aan het kruis. Jezus is de Gezalfde, de “Messias” of “Christus”, die ons voorziet van het nieuwe manna, het brood van het leven, de offerga-

ve van zijn eigen Lichaam en Bloed.

26. Voor de synoptische evangeliën (Matteüs, Marcus en Lucas) en Paulus was het Laatste Avondmaal het Pascha dat Jezus met zijn leerlingen vierde. Het evangelie van Johannes bewaarde het thema van het Pascha en liet de dood van Jezus gelijkvallen met het moment dat de Paaslammeren in de tempel werden geslacht. De dood van Jezus is de dood van *het* Paaslam, de Lijdende Knecht van God, als een lam naar de slachtbank geleid.⁵⁹ Jezus is het Lam Gods dat wegneemt de zonden der wereld, degene wiens leven, dat voor ons is gegeven en vergoten, genezing en vrede brengt. Onze gemeenschap in het Lichaam en Bloed van Christus voert ons dieper in de gemeenschap van het nieuwe verbond, God en elkaar steeds meer toegewijd in Christus. Door deel te nemen aan de eucharistie worden wij met de levende Christus verenigd in zijn verzoeningswerk.⁶⁰

De eucharistie als gedachtenis van het offer van Christus

27. “Amen” is een woord dat we vaak gebruiken in ons gebed en in de eredienst. Hoewel het soms gewoon vertaald wordt als “het zij zo” of “ja”, komt het van een Hebreeuwse stam die overtuiging en zekerheid impliceert. Als wij op verschillende momenten in de eucharistie “amen” zeggen – vooral ons ‘voornaamste amen’ aan het slot van het eucharistisch gebed – verklaren wij dat we geloven wat er is gezegd, dat we ons verenigen met het gebed en instaan voor alles wat het betekent. Het houdt een persoonlijke bevestiging in, de uitspraak “ik geloof” als onderdeel van het “wij geloven” van de kerkgemeenschap die voor de eredienst bijeen is.

53. Ex 24,8.

54. Jr 31,33; vgl. *Dies Domini*, 41.

55. Vgl. Js 55,3; 59,21; 61,8; Jr 31,31-34; Ez 37,26.

56. Heb 12,24.

57. Mt 26,28.

58. Lc 22,20.

59. Vgl. Js 53,7.

60. Vgl. 1Kor 5,18-20.

28. Wanneer wij de heilige communie ontvangen onder de woorden “Lichaam van Christus” en “Bloed van Christus”, is ons geloofsantwoord “amen” tot Hem die zichzelf aan ons offert en schenkt. Dit “amen” is natuurlijk een bevestiging van de werkelijke tegenwoordigheid van het Lichaam en Bloed van de Heer, maar het is meer dan dat. Het staat op één lijn met het ‘grote amen’ en kan daar niet echt los van worden gezien. We belijden bovenal onze bereidheid om toe te treden tot alles wat Christus door zijn dood en verrijzenis voor ons heeft bereikt, de gave van de verlossing dat hier en nu voor ons present wordt gesteld in onze gezamenlijke viering van de mis.

29. Hier komen we dan bij de kern van ons katholieke geloof ten aanzien van de eucharistie: de viering van de eucharistie stelt het hele mysterie van de verlossing op sacramentele wijze present. De eucharistie is het sacrament van de verlossing, de gedachtenis van de offerdood en verrijzenis van Jezus Christus. Op deze geloofswaarheid zeggen wij “amen” als we de heilige communie ontvangen.

30. We verheugen ons erover dat we dit inzicht met velen van onze medechristenen delen, maar ten opzichte van anderen is het nog steeds een punt van verdeeldheid. Sinds de Reformatie hebben veel christenen in het Westen de katholieke leer van de eucharistie als ‘offer’ van de hand gewezen, omdat zij meenden dat het een ontkenning was van het unieke verlossingswerk van Jezus Christus, een genadegave om niet die door het geloof moet worden aanvaard. Het zou onze medechristenen in de oecumenische dialoog duidelijk moeten zijn geworden dat katholieken ook overtuigd vasthouden aan het geloof in Christus’ “ene, volmaakte en toereikende offer voor de zonden van de wereld”; dat “de verlossende dood en verrij-

zenis van Christus eens en voor al in de geschiedenis heeft plaatsgehad”, en dat er “geen herhaling of aanvulling mogelijk is op wat destijds eens en voorgoed door Christus is gedaan”.⁶¹ Toch geloven wij dat dit definitieve verlossingsgebeuren *in effectieve zin* door de kracht van de heilige Geest voor ons tegenwoordig wordt gesteld bij elke mis die we vieren: “De eucharistie is het hart en het hoogtepunt van het leven van de kerk, want in haar doet Christus zijn kerk en al haar ledematen delen in zijn offer van lofprijzing en dankzegging dat Hij eens en voor altijd op het kruis aan zijn Vader heeft opgedragen.”⁶²

31. Dit ‘offerkarakter’ van de eucharistie dient, zelfs onder katholieken, opnieuw te worden benadrukt. In bepaalde katholieke kringen lijkt soms verwarring te bestaan over de viering van de eucharistie enerzijds en een communieviering of “Viering van Woord en Communie” anderzijds. De eucharistie of mis is veel meer dan een dienst waarin wordt voorgegaan in gebed, waarin we het Woord van God horen en de heilige communie ontvangen. Er zijn stellig passende gelegenheden voor een communiedienst, vooral de herdenking van het lijden en sterven van de Heer op Goede Vrijdag. Wanneer er geen priester beschikbaar is, kunnen katholieken niet de eucharistie vieren. In plaats daarvan worden zij soms uitgenodigd om het Woord van God te overwegen en met elkaar te bidden, en dan samen het Lichaam en Bloed van Christus te ontvangen dat bij een eerdere eucharistie geconsacreerd is.⁶³ Dit is echter niet hetzelfde als een eucharistie. Een communiedienst kan nooit de plaats innemen van de viering van de eucharistie, het heilige offer van de mis.

32. Bij het Laatste Avondmaal zei Jezus tot zijn apostelen: “Blijf dit doen om Mij te

61. Anglican-Roman Catholic International Commission (ARCIC I), *Eucharistic Doctrine*, 5; vgl. Joint Commission for Dialogue between the Roman Catholic Church and the World Methodist Council, *Growth in Understanding* (Dublin 1976), 66.

62. *Katechismus van de katholieke kerk*, 1407; vgl. *Dies Domini*, 43.

63. Vgl. Inleiding op een *Celebration of the Word and Communion* die vanaf Advent 1996 voor tussentijds gebruik is goedgekeurd door de Bisschoppenconferentie van Engeland en Wales; vgl. *Dies Domini*, 53.

gedenken.”⁶⁴ Ons gebruik van het begrip “gedenken” vindt zijn grond in het Laatste Avondmaal, toen “Jezus aan het joodse paasfeest zijn definitieve zin gaf”.⁶⁵ Het werd gebruikt door de oude kerkvaders, door de grote middeleeuwse theologen en door het Concilie van Trente om uitdrukking te geven aan de relatie tussen het definitieve offer van Christus en onze viering van de eucharistie nu.⁶⁶ Het woord “gedachtenis” vormt de kern van de eucharistische gebeden van Oost en West.

33. Wat verstaan we onder ‘gedachtenis’? Bij de Paschamaaltijd gedenken de joden elk jaar de Exodus. Bij het Laatste Avondmaal gaf Christus het Paschafeest zijn volle betekenis. Daarmee vertrouwd Hij ons een gedachtenis van zijn eigen lijden en verrijzenis toe. Een bijbels gedachtenis is veel meer dan eenvoudig het in herinnering roepen van gebeurtenissen uit het verleden en de betekenis daarvan: in de liturgische viering van deze gebeurtenissen worden zij tegenwoordig gesteld, worden zij werkelijkheid.⁶⁷ Een gedachtenis betekent op zijn minst “het in het heden effectueren van een gebeurtenis uit het verleden”.⁶⁸ Het katholieke gebruik van het woord “gedachtenis” in de eucharistie betekent dat er *hier en nu* een gebeurtenis uit het verleden *effectief present wordt gesteld*. Een gedachtenis is een heilige poort naar een levende gemeenschap met God in zijn werk voor onze verlossing. Door de kracht van de heilige Geest “het levende geheugen van de kerk”,⁶⁹ wordt het verlossende gebeuren van de dood en verrijzenis van Jezus Christus in herinnering geroepen en op krachtige wijze voor ons tegenwoordig gesteld.⁷⁰ De verlossende kracht daarvan raakt ons leven ook vandaag, en kan door ons het leven van allen aanraken en veranderen. Vast verankerd in het heden zijn wij door de tijd heen verenigd met het verleden en met de toekomst, door de eeuwige Geest

van God, die gisteren, vandaag en morgen dezelfde is. In het gebed *O sacrum convivium*, dat wordt toegeschreven aan Thomas van Aquino, wordt dit mysterie van de eucharistie bezongen: “O heilig feestmaal waarbij Christus onze spijs en drank is, zijn lijden ons in gedachten komt, de genade bezit neemt van ons hart en de hemel wordt toegezegd.”

34. In de eucharistie wordt de offergave van Christus, zijn leven, die Hij zijn Vader schenkt voor onze verlossing, tegenwoordig gesteld, zodat wij met Hem in zijn offer verenigd kunnen worden en in Hem door de Vader mogen worden aanvaard: “In de viering van het gedachtenis verenigt Christus in de heilige Geest zijn volk op sacramentele wijze met zichzelf, zodat de kerk wordt opgenomen in de beweging van zijn zelfop-offering.”⁷¹ De eucharistie is de ultieme daad van eredienst. Door onze gemeenschap met de verrezen Christus worden wij één met Hem in zijn offer aan de Vader. Ons leven wordt één met het zijne als Hij de Vader zijn geest beveelt. Verenigd met Christus verheffen wij ons hart tot de Vader en brengen wij dank aan Hem. “Door Hem en met Hem en in Hem, in de eenheid van de heilige Geest” wordt de kerk “een blijvende offergave” aan de Vader,⁷² “een levende offerande, tot uw lof en eer”.⁷³ We geven God alles wat Hij eerst aan ons heeft gegeven, alles wat we zijn en hebben, en verenigen ons met het offer van Jezus zelf. Onze deelname aan de eucharistie zou ons tot offerbereide mensen moeten maken, die ons leven verheffen en geven, uit liefde voor God en voor elkaar, en alles wat we hebben en zijn, delen met hen die in nood verkeren.

35. Vanwege de innige gemeenschap van de kerk met Christus, als die van een lichaam met zijn hoofd, wordt het offer van de eucharistie de Vader door de “gehele Chris-

64. 1Kor 11,24-25; Lc 22,19.

65. *Katechismus van de katholieke kerk*, 1340; vgl. 1334.

66. Vgl. ARCIC I, *Elucidation* (1979), 5.

67. Vgl. *Katechismus van de katholieke kerk*, 1099.

68. *Eucharistic Doctrine*, 5.

69. *Katechismus van de katholieke kerk*, 1099.

70. Vgl. *a.w.*, 1104.

71. *Elucidation*, 5; vgl. ARCIC, *Clarifications on Eucharist and Ministry* (1994): “In de viering van de eucharistische gedachtenis wordt de zelfgave van Christus tegenwoordig gesteld. De gemeenschap, verzameld rond de gewijde ambtsdrager die voorgaat in Christus’ naam, treedt in gemeenschap met dit offer.”

72. *Eucharistic Prayer III*.

73. *Eucharistic Prayer IV*.

tus”, hoofd en leden tezamen, gebracht. “In de eucharistie wordt het offer van Christus ook het offer van de ledematen van zijn lichaam. Het leven van de gelovigen, hun lofprijzing, hun lijden, hun gebed, hun werk, worden verenigd met die van Christus en met zijn totale offerande. Zij krijgen op deze wijze een nieuwe waarde.”⁷⁴ Omdat het ene offer van Christus in de eucharistie tegenwoordig is “geeft (dat) aan alle generaties van christenen de mogelijkheid zich met zijn offerande te verenigen”.⁷⁵

36. In de eucharistie verkondigt de kerk op krachtige en indringende wijze “de dood van de Heer totdat Hij komt”.⁷⁶ Het offer van Christus en het eucharistische offer zijn één en hetzelfde offer. Dat wil zeggen dat Christus’ verlossende kracht door de eucharistie niet alleen de mensen bereikt die voor de viering bijeengekomen zijn, maar ook al diegenen die op welke manier dan ook met ons verbonden zijn, zowel de levenden als de doden. We brengen het eucharistische offer “voor onszelf en voor al onze dierbaren” en “voor onze broeders en zusters die ons in de dood zijn voorgegaan, getekend met het geloof”.⁷⁷ We vragen onze Vader: Gedenk en verwelkom niet alleen onze christelijke broeders en zusters die gestorven zijn, maar “alle gestorvenen”,⁷⁸ “allen die U lief waren en die van hier zijn heengegaan”,⁷⁹ “alle doden waarvan de gelovige gezindheid door U alleen was gekend.”⁸⁰ We bidden dat door het offer van Christus, dat ons met de Vader heeft verzoend, “de vrede in de wereld en het heil van alle mensen” mag toenemen.⁸¹ Tot hen die aan het offer deelnemen, rekenen we niet alleen de aanwezigen en Gods volk, maar ook hen die Hem met een oprecht hart zoeken.⁸² We moeten naar de eucharistieviering komen met heel de mensheid en heel de schepping in ons hart, zodat de vreugde over de verlossing door onze viering op heel de wereld

kan uitstralen.

37. Als we tijdens de eucharistieviering met elkaar in processie naar voren komen om de heilige communie te ontvangen, doen we dat als een volk van pelgrims dat deel wil hebben aan Christus’ offer aan de Vader. Het ‘Brood van het eeuwig leven’ dat we delen, is het Lichaam van Christus dat voor ons is gegeven; de ‘beker die onze redding is’ die wij drinken, is het Bloed van Christus dat voor ons vergoten is. Het is Christus die zichzelf geeft, en offert, die wij ontvangen. Het ontvangen van de heilige communie kan daarom nooit worden losgemaakt van de volle betekenis van de eucharistie als het sacrament of de gedachtenis van het offer van Christus, de tegenwoordigstelling in het hier en nu van zijn dood en verrijzenis voor onze verlossing. De tafel van de Heer is het altaar van zijn offer.⁸³

38. Het offerkarakter van de eucharistie is plechtig vastgelegd door het Concilie van Trente en door het Tweede Vaticaans Concilie bevestigd. Het komt nog steeds op zorgvuldige wijze tot uiting in de in 1969 door paus Paulus VI uitgevaardigde, herziene Orde van dienst van de eucharistie (de *Missa Normativa*) en met name in de eucharistische gebeden van het *Romeins Missaal*. Hoewel de viering ervan door de eeuwen heen wel veranderingen heeft ondergaan, blijft de eucharistie hetzelfde, van het ‘breken van het brood’ van de eerste christenen en de eucharistie zoals die in de tweede eeuw is beschreven door Justinus de Martelaar, tot de eucharistie zoals die na het Concilie van Trente werd gevierd, en dezelfde eucharistie zoals die in deze tijd volgens het missaal van paus Paulus wordt gevierd.

39. Het volk van God is de eerbiedige gemeenschap die het offer van Christus aan de Vader aanbiedt. De eucharistie is een

74. *Katechismus van de katholieke kerk*, 1368.

75. *T.a.p.*

76. 1Kor 11,26.

77. *Eucharistisch gebed I*.

78. *Eucharistisch gebed II*.

79. *Eucharistisch gebed III*.

80. *Eucharistisch gebed IV*.

81. *Eucharistisch gebed III*.

82. Vgl. *Eucharistisch gebed IV*.

83. Vgl. *Katechismus van de katholieke kerk*, 1182, 1383.

daad van heel de kerk, en dat zou tot uiting moeten komen in de manier waarop wij samen vieren. Het huidige *Romeins Missaal* getuigt van de aloude en ononderbroken traditie van de katholieke kerk. Het compleetert en verrijkt de liturgische normen van het Concilie van Trente en wil het priesterlijke volk van Christus bovenal dieper in de viering van het eucharistisch offer betrekken door “met begrip, actief en met vrucht deel te nemen”, zodat het groeit in heiligheid.⁸⁴

40. De verrezen Heer roept zijn kerk persoonlijk samen en gaat bij de eucharistie onzichtbaar voor als ons Hoofd en grote Hogepriester.⁸⁵ In ons katholieke geloof gaat Christus ons voor, door het zichtbare ambt van een bisschop of priester. Te midden van Gods priesterlijke volk is de bisschop of priester het levende sacramentele teken en instrument van Christus als ons Hoofd en onze Herder, onze Leraar en Hogepriester.⁸⁶ In de *Clarifications* van de ‘Anglican-Roman Catholic International Commission’ staat dat “degene die voorgaat, dus de bedienaar is van de sacramentele zelfgave van Christus”.⁸⁷ Omdat de eucharistie de gedachte van het offer van Christus is, staat de handeling van de priester die voorgaat “in een sacramentele verhouding met wat Christus zelf deed toen Hij zijn eigen offer bracht”.⁸⁸ De priester “brengt op sacramentele wijze het verlossende offer van Christus”.⁸⁹

41. De katholieke leer schrijft voor dat “alleen een geldig gewijde priester de bedienaar mag zijn die, in de persoon van Christus, het sacrament van de eucharistie tot stand brengt”.⁹⁰ Het is dan ook essentieel dat van degene die voorgaat bij de eucharistie, bekend is dat hij in een gedegen sacramentele relatie tot Christus, de Hogepriester, is gesteld door het sacrament van de heilige

wijding, dat bediend is door een bisschop in de erkende apostolische successie. Dit kan de katholieke kerk niet bevestigen van de christelijke gemeenschappen die hun wortels hebben in de Reformatie. Ook kunnen wij niet zeggen dat zij “de werkelijkheid van het eucharistisch mysterie” ongeschonden bewaard hebben.⁹¹ Dat is de reden waarom het niet mogelijk is om met deze gemeenschappen wederzijds het sacrament te delen, terwijl deze moeilijkheid met de oosterse kerken niet bestaat (zie verder, nr. 103, 117). Het is ook de reden waarom de verzoening van de ambten zo wezenlijk is voor de volledige verzoening en zichtbare eenheid van de christenen. Het gebrek aan geldigheid van het sacrament van de wijding wil overigens niet zeggen dat het geordineerde ambt en de eucharistische vieringen van deze gemeenschappen niet door de Geest van Christus worden gebruikt om Gods volk in te voeren in het mysterie van de verlossing. Katholieken kunnen bij gelegenheid zonder bezwaar bij dit soort vieringen aanwezig zijn en deelnemen aan het gebed in deze vieringen en ze als een bron van inspiratie en bemoediging ervaren.

42. Ieder van ons heeft deel aan de eucharistie naar de mate waarin hij of zij in gemeenschap met de katholieke kerk staat. Er zijn vele verschillende manieren om deel te nemen aan de eucharistie en ook verschillende manieren om baat te hebben bij die deelname. Er kan sprake zijn van een eucharistieviering die werkelijk genade schenkt, zelfs als het niet mogelijk is om er volledig deel aan te hebben door het ontvangen van de heilige communie. Dat is een belangrijk punt. Bij vrijwel elke katholieke viering van de eucharistie zijn mensen in verschillende gradaties van geestelijke en zichtbare eenheid met de gemeenschap die daar bijeen is. Een typerende gemeente omvat voornamelijk katholieken die de hei-

84. Voorwoord van inleiding op het *Romeins Missaal*, 5.

85. Vgl. Rapport van de Anglican-Methodist International Commission, *Sharing in the Apostolic Communion* (1996), 90: “De verrezen Christus is de ware voorganger bij iedere viering van de eucharistie ...”

86. Vgl. *Presbyterorum ordinis*, 12.

87. *Clarifications on Eucharist and Ministry* (1996).

88. Anglican-Roman Catholic International Commission, *Ministry and Ordination* (1973), 13.

89. *Response of the Holy See to the Final Report of the Anglican-Roman Catholic International Commission* (1982).

90. A.w.

91. *Unitatis redintegratio*, 22; vgl. a.w., 3.

lige communie kunnen ontvangen en zo volledig aan de eucharistie deel kunnen hebben. Er zijn echter ook heel veel andere mensen die van harte welkom zijn en weten dat zij werkelijk deelnemen, ook al mogen zij niet de communie ontvangen. Er zijn mensen die niet gedoopt zijn en zich voorbereiden om in de kerk te worden opgenomen, maar ook christenen die wel gedoopt zijn en zich opmaken voor de opname in de volledige gemeenschap van de kerk. Er zijn katholieken met een nieuwe relatie nadat één of beide partners het trauma van een stukgelopen huwelijk heeft doorgemaakt, en die daarom niet in staat zijn om volledig aan de viering van de eucharistie deel te nemen. Er kunnen katholieken bij zijn die een ongeoorloofde huwelijksrelatie hebben en daarom niet te communie mogen gaan. Er zijn andere katholieken die, in het nederig besef van hun ernstige zonde, weten dat zij eerst het sacrament van boete en verzoening moeten ontvangen voordat zij naar voren mogen komen voor de communie. Er zijn jonge kinderen die nog niet voorbereid zijn op hun eerste heilige communie. Ook zijn er medechristenen aanwezig die, alleen of met hun dierbaren, gekomen zijn om God te loven en deel te nemen aan het gebed van de kerk, maar zich niet klaar of bereid voelen om tot de volle gemeenschap met de katholieke kerk toe te treden: misschien zijn zij bij de eucharistie in staat om te zeggen “ik geloof”, maar niet volledig in staat om in te stemmen met het “wij geloven” van de katholieke gemeenschap.

43. Hoewel een aantal mensen niet deelt in de *sacramentele* communie, worden allen toch op een bepaalde manier door de heilige Geest verenigd. Het is belangrijk om het traditionele idee van de *geestelijke* communie voor ogen te houden en opnieuw te bevestigen. De vaak gehoorde uitnodiging bij de eucharistie aan degenen die niet delen in de

sacramentele communie – kinderen voor hun eerste communie en volwassenen die niet katholiek zijn – om op het moment van de communie een ‘zegen’ te ontvangen, benadrukt dat er een diepe geestelijke gemeenschap mogelijk is, ook als we niet met elkaar het sacrament van het Lichaam en Bloed van Christus delen.

44. De eucharistie is niet alleen de gedachtenis van de dood en verrijzenis van de Heer, maar ook een teken en voorsmaak van de definitieve eenheid van het Koninkrijk van God. Gods pelgrimsstoet trekt van viering naar viering naar het grote feestmaal in de hemel, “waar alle uitverkorenen aan de tafel van het Koninkrijk zullen aanzitten”.⁹² De Heer der Heerlijkheid komt in de eucharistie tot ons en wij krijgen daarbij de smaak van “de vreugden van de tijd die ons wacht”⁹³ We vieren met elkaar de gemeenschap die reeds onder ons bestaat, maar we zijn ons ook terdege bewust van de onvolkomenheid van onze eenheid, zelfs onder katholieken die bijeen zijn om met elkaar het ene Brood van het Leven te delen. We komen naar voren om de heilige communie te ontvangen als voorsmaak van onze toekomstige eenheid als Gods pelgrimsvolk, en ons “amen” dient een uiting te zijn van onze oprechte toewijding aan de volkomenheid van die eenheid. We moeten voor ogen houden, in de pijn, het verdriet en de teleurstellingen op onze gezamenlijke reis als christenen, hunkerend naar eenheid, maar nog altijd verdeeld, dat volledige gemeenschap een gave van Gods genade is en dat we “hoopvol wachtend op de komst van Jezus Messias uw Zoon” zullen moeten wachten.⁹⁴ Dat wil natuurlijk niet zeggen dat we gewoon maar stil moeten afwachten. God wil door ons werken, en de eucharistie heiligt hen die eraan deelnemen om een instrument en ambassadeur van verzoening te zijn.

92. *Katechismus van de katholieke kerk*, 1344; vgl. Joint Commission for Dialogue between the Roman Catholic Church and the World Methodist Council, *The Apostolic Tradition* (1991), 67.

93. *Eucharistic Doctrine*, 11.

94. *Romeins Missaal*.

De eucharistie en de aanwezigheid van Christus

45. Jezus Christus beloofde tot aan het einde der tijden met zijn leerlingen te zijn en Hij is op vele verschillende manieren met ons. Hij is aanwezig door het Woord van God, “want Hijzelf spreekt, wanneer de heilige schriften in de kerk gelezen worden”.⁹⁵ Hij is aanwezig in de sacramenten en als de kerk bidt in woord of gezang. Jezus beloofde: “Waar er twee of drie in mijn naam bijeen zijn, daar ben Ik in hun midden.”⁹⁶ Het hele leven en werk van de kerk wordt gedragen door deze belofte van de voortdurende, waarlijke en levende aanwezigheid van haar verrezen Heer. De kerkelijke gemeenschap zelf is het sacrament van Christus’ aanwezigheid in de wereld. Christus is op een bijzondere manier aanwezig in de armen, de zieken en de gevangenen en moet daarin worden herkend.⁹⁷ Al deze vormen van aanwezigheid hangen met elkaar samen en kunnen niet worden gescheiden.

46. De “verhevendste wijze van Christus’ aanwezigheid” ligt in de eucharistie.⁹⁸ Ook daar is de verrezen Heer op verschillende manieren aanwezig en actief met zijn bijzondere gave aan zijn kerk: “Het is één en dezelfde Heer die zijn volk door het verkondigde woord aan tafel noodt, die door zijn bedienaar aan die tafel voorgaat, en die zichzelf op sacramentele wijze geeft in het Lichaam en Bloed van zijn paasoffer.”⁹⁹

47. Paus Paulus VI schreef over de sacramentele aanwezigheid van Christus in de eucharistie: “die ‘werkkelijk’ wordt genoemd, niet bij wijze van uitsluiting, alsof de andere niet ‘werkkelijk’ waren, maar bij wijze van voorkeur, omdat namelijk de totale en volledige Christus, God en mens, tegenwoordig komt.”¹⁰⁰ Hier komen we bij de kern van het katholieke geloof in de bijzondere en

geheimnisvolle wijze waarop Christus in de eucharistie aanwezig is, en daarop zeggen wij “amen” als we naar voren komen voor de heilige communie.

48. In de eucharistie worden wij één Lichaam met Christus in de sacramentele zelfgave aan de Vader. Ook worden we in diepe gemeenschap met elkaar verenigd doordat we tezamen delen in dezelfde Heer. Deze twee punten zijn bij Paulus nauw met elkaar verweven: “De beker van de zegening, die wij zegenen, geeft ons gemeenschap met het Bloed van Christus. En het brood dat wij breken, geeft ons gemeenschap met het Lichaam van Christus. Omdat het één brood is, vormen wij allen tezamen één lichaam, want allemaal hebben wij deel aan het ene brood.”¹⁰¹ Om zo’n levende gemeenschap met Christus te kunnen hebben, moet Hij wel waarlijk aanwezig zijn. Alleen dan kunnen wij één zijn met Hem en één met elkaar in Hem. Om “één lichaam” te kunnen zijn met ons Hoofd moet Christus lichamelijk aanwezig zijn, zij het dan in het mysterie van zijn verrezen, verheerlijkte Lichaam en op een manier die ons natuurlijk verstand te boven gaat.

49. Wat Christus bij het Laatste Avondmaal over het brood en de wijn zei, is nog steeds tot op vandaag waar door de dienst van zijn priesters: “Dit is mijn Lichaam”, “Dit is mijn Bloed.”¹⁰² Door het grote eucharistische gebed van dankzegging “worden brood en wijn het Lichaam en Bloed van Christus door het werk van de heilige Geest, zodat we in gemeenschap met elkaar het vlees van Christus eten en Zijn Bloed drinken”.¹⁰³

50. Katholieken geloven dat Christus in de eucharistie “waarlijk, werkkelijk en substantieel” tegenwoordig is.¹⁰⁴ We kunnen ons geloof in deze unieke gave van Christus aan zijn kerk alleen in ongeschonden vorm

95. Tweede Vaticaans Concilie, Constitutie over de heilige liturgie, *Sacrosanctum concilium*, 7.

96. Mt 18,20.

97. Vgl. Mt 25,31-46.

98. Paus Paulus VI, Encycliek *Mysterium fidei* (3 september 1965), 38.

99. *Eucharistic Doctrine*, 7.

100. *Mysterium fidei*, 39.

101. 1Kor 10,16-17.

102. Mc 14,22-24.

103. *Eucharistic Doctrine*, 10.

104. Decreet van het Concilie van Trente, ds 1651 (Denzinger-Schönmetzer, *Enchiridion Symbolum Definitionum et Declarationum*, 36ste druk).

bewaren door vast te houden aan een verandering in de innerlijke realiteit van brood en wijn. De katholieke leer benadrukt deze overgang van de innerlijke realiteit (of 'substantie') van het brood en de wijn naar de innerlijk realiteit van het Lichaam en Bloed van Christus: "Door de consecratie van brood en wijn komt de verandering tot stand van de gehele substantie van het brood in de substantie van het Lichaam van Christus onze Heer, en van de gehele substantie van de wijn in de substantie van zijn Bloed."¹⁰⁵ Dit gebeurt "op geheimenisvolle wijze",¹⁰⁶ door de kracht van de heilige Geest, "de bewerker van de 'meesterwerken van God', namelijk de sacramenten van het Nieuwe Verbond".¹⁰⁷ Door deze transformerende daad van de heilige Geest "wordt het Lichaam en Bloed van Christus werkelijk tegenwoordig en wordt het werkelijk gegeven", zodat wij verenigd mogen worden in gemeenschap met Christus zelf.¹⁰⁸ In haar *Elucidation* stelde de Anglican-Roman Catholic International Commission duidelijk: "Voor het eucharistisch gebed antwoordt de gelovige op de vraag 'Wat is dat?': 'Dat is brood.' Na het eucharistisch gebed antwoordt hij op dezelfde vraag: 'Dit is waarlijk het Lichaam van Christus, het Brood van het Leven.'"¹⁰⁹

51. Het woord "substantie" wordt in de katholieke leer niet in materiële zin gehanteerd, maar gebruikt om te verwijzen naar die 'innerlijke realiteit' die 'ligt onder' datgene wat we zien, voelen en proeven. Katholieken zeggen dat Christus tegenwoordig is 'onder de vorm van brood en wijn'. De zichtbare elementen, de vorm van brood en wijn, worden het 'heilig sacrament' van de onzichtbare en mysterieuze aanwezigheid van de verrezen en verheerlijkte Heer. Deze aanwezigheid kan men alleen te weten komen door het geloof, niet met de zintuigen.¹¹⁰ De gehele Christus is aanwezig, maar

"zo dat door het breken van het brood Christus niet opgedeeld wordt".¹¹¹ We breken Christus niet als we de geconsacreerde 'hostie' breken. Thomas van Aquino richtte zich eens in een homilie tot Christus: "In het breken van het brood wordt U niet gebroken, noch wordt U verdeeld. U wordt gegeten, maar, gelijk de brandende braamstruik, wordt u niet verteerd. U bent heel, volledig en volmaakt tot in het kleinste stukje van de hostie, zoals zichtbare verschijningen in honderd spiegels vermenigvuldigd worden." De geheimnisvolle werkelijkheid van Christus wordt niet gebroken of verdeeld, alleen de sacramentele tekenen.¹¹² Iedereen die de communie ontvangt, ontvangt de gehele Christus. Daarin ligt de kracht die een buitengewone eenheid kan doen ontstaan onder hen die de communie ontvangen, een ware eenheid 'in Christus'.

52. Als we de heilige communie ontvangen, ontvangen we de gehele Christus, hetzij onder de vorm van brood hetzij onder de vorm van wijn, maar katholieken worden "aangemoedigd in het verlangen om de communie te ontvangen onder beide gedaanten waarin de betekenis van de eucharistische feestmaaltijd vollediger tot uitdrukking wordt gebracht."¹¹³ Cyrillus van Jeruzalem vatte in de vierde eeuw de praktijk van de vroege kerk bij het naar voren komen voor de heilige communie als volgt samen: "Vorm met uw linkerhand een troon voor uw rechter, aangezien uw rechterhand weldra een koning zal ontvangen. Vorm een kom met uw handpalm en neem daarin het Lichaam van Christus in ontvangst en antwoord daarop 'amen'. ... Na deel te hebben gehad aan het Lichaam van Christus, neemt u de kelk met zijn Bloed in ontvangst. ... Buig uw hoofd en zeg 'amen' om uw ontzag en eerbied te tonen, en heilig uzelf door ook deel te hebben aan het Bloed van Christus."¹¹⁴ Het deelhebben aan de beker brengt

105. Decreet van het Concilie van Trente, ds 1642 (zoals geciteerd in de *Katechismus van de katholieke kerk*, 1376): deze overgang wordt gewoonlijk aangeduid als de 'transsubstantiatie'.

106. *Katechismus van de katholieke kerk*, 1333.

107. *A.w.*, 1091.

108. *Eucharistic Doctrine*, 9.

109. *Elucidation*, 6.

110. Vgl. *Katechismus van de katholieke kerk*, 1381.

111. *A.w.*, 1377.

112. Zie het gezang *Lauda Sion* van Thomas van Aquino: "A sumente non concisus, non confractus, non divisus, integer accipitur. ... Nulla rei fit scissura, signi tantum fit fractura." "Door wie eet wordt Hij ontvangen, ongedeeld en ongebroken: elk ontvangt Hem heel en al. Breken kan men niet het wezen, maar alleen het zichtbaar teken."

113. Vgl. *Algemene inleiding bij het Romeins Missaal*, 240; vgl. 241.

114. *Mystagogische catechesen*, Preek 5,21-22.

op indringende wijze het offerkarakter van de eucharistie tot uitdrukking. Door deel te nemen aan de eucharistie worden we diepgaander deelgenoot aan het nieuwe en eeuwigdurende verbond, dat is bezegeld met het Bloed van het Lam. Onze gemeenschap met elkaar in het Bloed van Christus is onze gemeenschap met het offer van onze Heer. Als we de beker van de verlossing ontvangen, zeggen we daarmee dat wij bereid zijn om te drinken uit de beker die Hij gedronken heeft,¹¹⁵ en om onszelf in opofferende liefde te geven als dienaren van de verlossing (zie ook nr. 25).

53. Christus is op deze bijzondere manier aanwezig, of wij nu in Hem geloven en voor Hem openstaan of niet. Zijn aanwezigheid “is niet afhankelijk van iemands geloof om de reële gave van de Heer zelf aan zijn kerk te zijn”.¹¹⁶ Maar zoals in elke liefdesrelatie dient zijn offer te worden beantwoord met geloof om een levenschenkende ontmoeting en een diepe persoonlijke gemeenschap tot stand te brengen. Hoewel katholieken terecht de nadruk leggen op de verandering van brood en wijn in de eucharistie, is Gods wil uiteindelijk gericht op de verandering van het menselijk hart. In de eucharistieviering is de heilige Geest op twee manieren werkzaam: ten eerste in de omvorming van brood en wijn, op zich al symbolen van ons leven, in het Lichaam en Bloed van Christus; ten tweede in de omvorming van de levens van hen die het sacrament ontvangen, in het Lichaam van Christus, steeds meer met elkaar één geworden in Christus. We ontvangen het sacrament van het Lichaam en Bloed van Christus, zodat wij des te sterker het sacrament van Christus en zijn verlossing in de wereld mogen zijn: “Het brood en de wijn worden het sacramentele Lichaam en Bloed van Christus, opdat de christelijke gemeenschap waarlijker mag worden wat zij reeds is: het

Lichaam van Christus.”¹¹⁷ De eucharistie is een kerkvormend sacrament en het ontvangen van de heilige communie hoort altijd het verlangen te impliceren om nog inniger met de kerk verenigd te zijn als lid van het Lichaam van Christus.

54. Zondag is de eerste dag van alle dagen, de dag van de Heer, de dag dat Christus onze Verlosser uit de dood verrees. De christenen in onze landen moeten samenwerken om dit tot een bijzondere dag voor de Heer te maken, maar het is bovenal de viering van de eucharistie, elke zondag weer, die deze dag heilig houdt. “De zondagsviering van de dag des Heren en van de eucharistie van de Heer staan in het centrum van het leven van de kerk.”¹¹⁸ De zondag moet “in de gehele kerk als de oorspronkelijke geboden feestdag onderhouden worden”,¹¹⁹ en elke zondag deelnemen aan de eucharistie is “een getuigenis van dat men toebehoort en trouw is aan Christus en zijn kerk”.¹²⁰ Als bisschoppen bevestigen wij deze plicht nog eens en sporen wij alle katholieken in onze landen aan om elke zondag deel te nemen aan de eucharistie. Alleen al het feit dat men op zondag naar de mis gaat, is een verkondiging van ons geloof en onze toewijding, een getuigenis tegenover de wereld. Ook bevelen wij, wanneer dat mogelijk is, de dagelijkse eucharistie en heilige communie ten zeerste aan. God voedt ons dan iedere dag van onze pelgrimstocht met brood uit de hemel, zoals Hij zijn volk in de woestijn ook dagelijks met manna voedde. De Heer zelf is het die ons uitnodigt om in de eucharistie tot Hem te komen en Hem te ontvangen: “Neemt en eet hiervan, gij allen”, “Neemt en drinkt hier allen uit”, “Blijft dit doen om mij te gedenken”.

55. Tijdens de eucharistie en daarna geven katholieken uiting aan hun geloof in de werkelijke tegenwoordigheid van Christus

115. Vgl. Mc 10,35-40.

116. *Eucharistic Doctrine*, 8; vgl. *Growth in Understanding*, 54.

117. *Elucidation*, 6.

118. *Katechismus van de katholieke kerk*, 2177; vgl. *Dies Domini*.

119. *Wetboek van Canoniek Recht (cic)*, can. 1246 sub 1.

120. *Katechismus van de katholieke kerk*, 2182.

door te knielen of diep te buigen ten teken van aanbidding. De radicale verandering van de innerlijke realiteit van brood en wijn betekent dat de geconsacreerde elementen het 'heilig Sacrament' van de aanwezigheid van Christus blijven, ook als de eucharistie is afgelopen. Overgebleven geconsacreerde hosties worden met de grootste eerbied behandeld. Voor katholieken is het bewaren van het heilig Sacrament "een teken van de blijvende tegenwoordigheid van Christus in de kerk en een zeer geliefd middelpunt van devotie".¹²¹ Omdat het sacrament altijd het middelpunt vormt van de daadwerkelijke viering van de eucharistie, wordt het bewaard om de zieken de communie te brengen, en om in stilte te aanbidden. "In zijn eucharistische aanwezigheid blijft Hij inderdaad op mysterieuze wijze onder ons als Degene die ons bemind heeft en zich voor ons heeft overgeleverd, en Hij blijft het onder de tekenen welke deze liefde uitdrukken en meedelen."¹²² Wij willen als bisschoppen de mensen ten sterkste aanmoedigen tot het gebed vóór het heilig Sacrament: daartoe behoren langere perioden van uitstelling, zegen en persoonlijke kerkbezoeken om het in gebed te vereren. Als wij "amen" antwoorden, als wij naar voren komen om de heilige communie te ontvangen, aanvaarden we daarmee in geloof de blijvende sacramentele aanwezigheid van de Heer en verklaren we ons bereid om eerbied voor die aanwezigheid te tonen in ons hart, ons gebed en in de manier waarop we ons in de kerk gedragen, samen en alleen.

Heilige communie en volkomen gemeenschap

56. De eucharistieviering hoort, net al heel ons christelijk geloof en leerlingenschap, iets diep persoonlijks te zijn, maar nooit een privé-aangelegenheid. Het gaat op alle

vlakken om een handeling van een gemeenschap, niet slechts van een verzameling losse personen. We komen ieder langs onze eigen weg naar de kerk, maar komen er samen als de kerk van Christus, zichtbaar verenigd door de kracht van de heilige Geest.

57. De eucharistie is een geheiligd middel om de verdeeldheid te herstellen en de eenheid te verdiepen van hen die er, in welk opzicht dan ook, aan deelnemen. De eenheid van de kerk heeft haar oorsprong en middelpunt in de eucharistie: "De eucharistie is de creatieve kracht en bron van gemeenschap onder de leden van de kerk, juist omdat zij elk van hen verenigt met Christus zelf."¹²³ We worden 'kompanen' in de letterlijke betekenis van het woord, samen het brood delend, het Brood van het Leven.¹²⁴ De eucharistische gebeden van de katholieke kerk worden gebeden "verbonden in eenzelfde gemeenschap".¹²⁵ We bidden voor de katholieke kerk, dat de Vader haar "bijeenvrengt van heinde en ver en vrede geeft".¹²⁶ We bidden dat allen delen "in het Lichaam en Bloed van Christus en ... door de heilige Geest worden vergaderd tot één enige kudde", dat "onze liefde volkomen wordt, één heilig volk met onze paus en onze bisschoppen",¹²⁷ en dat we "in Christus tot één lichaam en één geest" mogen worden,¹²⁸ "waar verwijderd is wat scheiding brengt".¹²⁹ De helende en verenigende kracht van de eucharistie is zodanig dat we de Vader kunnen vragen om al zijn kinderen van overal bijeen te brengen".¹³⁰

58. Deze helende kracht van de eucharistie is van belang voor katholieken die bijeengekomen zijn voor de eredienst. Er zijn momenten dat we met elkaar verzoend moeten worden, dat ons kleine geloof moet worden vernieuwd en gesterkt, dat onze liefde moet worden opgefrist of opnieuw

121. Bisschoppen van Engeland en Wales, *Response to the Final Report of ARCIC I*, 19.

122. *Katechismus van de katholieke kerk*, 1380.

123. Congregatie voor de geloofsleer, *Brief aan de bisschoppen van de katholieke kerk over enkele aspecten van de kerk als communio* (28 mei 1992), 5.

124. Het woord 'kompanen' komt van het Latijnse *cum* (met) en *panis* (brood).

125. *Eucharistisch gebed I*.

126. *T.a.p.*

127. *Eucharistisch gebed II*.

128. *Eucharistisch gebed III*.

129. *Eucharistisch gebed van de verzoening*.

130. *Eucharistisch gebed III*.

opgewekt moet worden. Door elkaar de 'kus' of vredesgroet te geven voordat we de heilige communie ontvangen, drukken we daar iets van uit. Cyrillus van Jeruzalem leerde dat "de kus zielen samenbindt die volledige vergeving van elkaar verlangen. ... De kus is dus een verzoening, en daarmee heilig."¹³¹ Anderen zagen het als een uiting van eenheid en wederzijdse liefde voordat we met elkaar het "ene brood" delen als het "ene Lichaam" van Christus.¹³² Jezus roept ons zelf op om ons eerst met elkaar te verzoenen voordat we onze offergave naar het altaar brengen.¹³³ We komen naar de eucharistie als zondige pelgrims, worstelend langs de weg naar de heiligheid. Maar we geloven dat Christus er is om ons te verwelkomen en zijn helende woord te spreken, om ons leven te heiligen en te veranderen en om onze gemeenschap met de heilige Drie-eenheid en met elkaar in zijn kerk te verdiepen.

59. Elke viering van de eucharistie is één eucharistisch moment in het leven van de kerk van Oost tot West en van alle eeuwen. De gemeenschap die bijeengekomen is voor de eucharistieviering, viert deze niet op zichzelf, maar "verenigd met allen die oprecht en trouw het woord bewaren en het geloof belijden van de apostelen overal in deze wereld".¹³⁴ Een waarlijk katholieke gemeenschap staat open voor elke andere soortgelijke gemeenschap, door de Geest verenigd in Christus, om zo één te zijn in waarheid en in liefde. Dat is een essentieel onderdeel van onze katholieke leer. Deze eenheid van de universele kerk is een gemeenschap in waarheid, in liefde en in heiligheid. Zij is gegrondvest in een gemeenschappelijk geloof en onze gemeenschappelijke doop, in de eucharistie en ook in de gemeenschap met de bisschoppen van de kerk die zijn verenigd met de bisschop van Rome. Deze drie tekenen en bronnen van eenheid – gemeenschappelijk geloof,

gemeenschappelijke eucharistie en gemeenschappelijk ambt – horen bij elkaar.

60. Volgens de katholieke leer wordt de volkomen gemeenschap van het geloof bovenal duidelijk zichtbaar in de eucharistie, de viering van de mis.¹³⁵ De simpele handeling van het in ontvangst nemen van de heilige communie is de hoogste uiting van een levende en zichtbare eenheid van geloof en leven met de gemeenschap die eucharistie viert. Volledige deelname aan een katholieke eucharistie door middel van het ontvangen van de heilige communie impliceert normaal gesproken een volledige gemeenschap met de katholieke kerk zelf. Wat we doen als we de heilige communie ontvangen, kan nooit worden gescheiden van ons geloof in wat we zijn als gemeenschap van geloof en liefde: "De misviering is een geloofsbelijdenis waarin heel de kerk zich herkent en uit."¹³⁶ Deelhebben aan de gemeenschap van de eucharistie behoort altijd in te houden dat men ook de belijdenis van dat katholieke geloof deelt. Volledige deelname aan de eucharistie is een uiting van de volheid van het geloof van de kerk (zie echter ook nr. 89-94, 96).

61. Heel de katholieke kerk is bij elke viering van de eucharistie betrokken. We zijn niet zomaar een groep gelovigen die op een bepaalde plaats rond een priester bij een altaar bijeen is. We zijn verenigd met onze plaatselijke bisschop, en door hem met het hele college van bisschoppen die verenigd zijn met de paus. Dat is de reden waarom we in het eucharistische gebed de naam van onze bisschop en van de paus noemen. We bidden niet simpelweg voor hen; we geven uitdrukking aan onze gemeenschap met hen. De bisschop is verbonden met de viering van de eucharistie in alle parochies. Dit werd in Rome eeuwenlang gesymboliseerd door het gebruik dat de paus een gedeelte

131. *Mystagogische catechesen*, Preek 5, 3.

132. Bijvoorbeeld Theodoor van Mopsuestia, *Baptismal Homily IV*, 39-40; vgl. *Algemene inleiding op het Romeins Missaal*, 56b; *Dies Domini*, 44.

133. Vgl. Mt 5,23-24.

134. *Eucharistisch gebed I*; vgl. *Dies Domini*, 34.

135. Vgl. *Ut unum sint*, 97.

136. Secretariaat voor de Bevordering van de Eenheid der Christenen, *Instructie over de bijzondere gevallen waarin andere christenen tot de eucharistische communie in de katholieke kerk kunnen worden toegelaten* (1 juni 1972), 2b.

van het geconsacreerde brood vanuit zijn eucharistieviering liet brengen aan elke priester die in een plaatselijke viering vooringing, zodat zij niet van de gemeenschap met hem gescheiden waren.¹³⁷ Dit gedeelte (*fermentum* genoemd) werd dan vóór het uitreiken van de communie in de beker gedaan om uitdrukking te geven aan de waarheid dat de eucharistie het sacrament van de eenheid van de kerk is. We kunnen ook zeggen dat “de paus is betrokken bij elke eucharistieviering” als teken en dienaar van de eenheid van de universele kerk.¹³⁸ Dit geloof spreekt uit de woorden van ons nieuwste eucharistische gebed: “Laat ons één worden in liefde en geloof verbonden met N. onze paus, N. onze bisschop, met alle bisschoppen, priesters en diakens, en heel uw heilige volk.”¹³⁹ Als men in een katholieke eucharistieviering de heilige communie ontvangt, impliceert dat een verlangen naar de gemeenschap in geloof en liefde met de plaatselijke katholieke bisschop en de paus.

62. Wij geloven dat als iemand bij een eucharistieviering de communie ontvangt, hij of zij uiting dient te geven aan een diepe eenheid van geloof en liefde met de betreffende gemeenschap en met de bredere gemeenschap waartoe deze behoort. Mensen zouden, als zij bij een katholieke viering de heilige communie ontvangen, normaliter moeten zeggen: “Wij staan in volle gemeenschap met de katholieke kerk, in eenheid met de bisschop van deze plaatselijke gemeenschap en met de paus.” Dit aspect van de eucharistie is diep verankerd in het katholieke leven in Groot-Brittannië en Ierland. In tijden van vervolging ging de trouw aan de katholieke viering van de eucharistie hand in hand met een trouwe gemeenschap met de paus, als de cruciale zichtbare tekenen van de volheid van het katholieke geloof. Volgens de katholieke leer mag het ontvangen van de heilige communie niet

los worden gezien van deze ‘kerkelijke’ betekenis van de eucharistie. Wij kunnen deze leer op twee manieren nader illustreren.

63. In de vroege kerk had een christen die een verre reis maakte, vaak een brief bij zich van zijn eigen bisschop, die bevestigde dat de betreffende persoon in volle gemeenschap met hem stond. De bisschop in die andere plaats ging dan zijn lijst na van bisschoppen waarmee hij in volle gemeenschap stond. Als de eigen bisschop van die persoon op die lijst voorkwam, werd de reiziger toegelaten tot de communie bij de eucharistieviering in die stad. Als men iemand toestond om in zijn kerk de communie te ontvangen, aanvaardde men die persoon als een volwaardig lid van de gemeenschap van kerken waartoe de ontvangende gemeente behoorde.¹⁴⁰

64. Dezelfde betekenis wordt tot uiting gebracht in de katholieke ritus waarbij een gedoopte christen van een ander kerkgenootschap in de katholieke kerk wordt opgenomen. De doop betekent dat iemand reeds in gedeeltelijke gemeenschap met de katholieke kerk staat. De uiteindelijke welkomstritus heet de ‘Opname in de volledige gemeenschap van de katholieke kerk’ en bereikt zijn hoogtepunt als de betreffende persoon *voor de eerste maal* tijdens de katholieke eucharistie de sacramentele communie ontvangt. Met andere woorden, het ontvangen van de heilige communie is bij uitstek het teken dat iemand nu volledig lid is van de katholieke kerk. Het is een *effectief* teken dat bij die gelegenheid, de eucharistieviering, daadwerkelijk de status van volwaardig lid tot stand brengt. We moeten niet vergeten dat de eucharistie een initiatiesacrament is. Als jonge kinderen hun eerste heilige communie doen, komen zij daarvoor ook in een nieuwe en diepere

137. Vgl. paus Innocentius I (401-417), *Brief aan Decentius*, V.

138. *Katechismus van de katholieke kerk*, 1369.

139. *Eucharistisch gebed voor misformulieren voor verschillende noden*.

140. Vgl. kardinaal Joseph Ratzinger, *Called to Communion*, San Francisco 1996, 87-88; Ludwig Hertling, *Communio und Primat - Kirche und Papsttum in der christlichen Antike*, in: *Una Sancta* 17 (1962), 91-125.

gemeenschap met de katholieke kerk te staan.

65. Deze diepere gemeenschap die door de heilige Geest in de eucharistie tot stand wordt gebracht, omvat niet alleen de gemeenschap met de leden van de pelgrimskerk hier op aarde, maar “ook die tussen hen en allen die in de genade van de Heer uit deze wereld zijn heengegaan en tot de hemelse kerk behoren of daarbij gevoegd zullen worden als zij volledig gezuiverd zijn.”¹⁴¹ In het eucharistisch gebed vragen we om een aandeel in de verbondenheid van Maria, de Moeder van God, de apostelen, de martelaren en alle heiligen,¹⁴² en bidden we dat we waardig bevonden worden om het eeuwig leven met hen deelachtig te zijn.¹⁴³ We worden met de engelen en de heiligen verenigd in de hemelse liturgie als wij God loven en bidden: “Als onze weg op aarde ten einde loopt, neem ons dan op in uw huis, waar plaats is voor velen. Schenk ons de vervulling van onze levenslange hoop: overvloedig leven in Uw heerlijkheid. Laat ons dan toe in de gemeenschap van Uw heiligen: dat wij met Maria, de Maagd en Moeder Gods, met uw apostelen en martelaren, en al de anderen die U genegen zijn, dankbaar Uw Naam aanbidden en U prijzen door Jezus Christus, onze Heer.”¹⁴⁴

66. Aan het einde van de eucharistie worden wij heengezonden in vrede om de Heer lief te hebben en te dienen in, naar wij hopen, diepere gemeenschap met elkaar en met heel de kerk. We ontvangen het Lichaam van Christus zodat wij de wereld in kunnen gaan als het Lichaam van Christus, het levende sacrament van zijn aanwezigheid temidden van anderen. Door de eucharistie worden wij diepgaander kerk en we worden als kerk heengezonden om onze zending in en voor de wereld te vervullen. Er is een nauw en onverbreekelijk verband

tussen eucharistieviering en zending, tussen eredienst en levenswijze.¹⁴⁵ Onze gemeenschap met Christus betekent dat wij niet alleen deelhebben aan zijn leven, maar ook aan zijn missie. Bij iedere eucharistie zegt de verrezen Christus opnieuw tot ons: “Zoals de Vader Mij gezonden heeft, zo zend Ik jullie”,¹⁴⁶ en blaast zijn Geest over ons uit. De Geest die wij ontvangen, zalft ons opnieuw om de blijde boodschap te verkondigen aan de armen, aangezien ware gemeenschap met de levende Heer ons ertoe brengt om Hem te herkennen in hen die in de grootste nood verkeren.

67. De viering van de eucharistie bepaalt ons bij de armen en dient uit te monden in sociale actie; onze actieve liefde voor de armen en onderdrukten, de zieken en treurende, voert ons terug naar de eucharistie als bron en hoogtepunt van al ons handelen. “Om in waarheid het Lichaam en Bloed van Christus te ontvangen, dat voor ons werd overgeleverd, moeten wij Christus herkennen in de armen, zijn broeders en zusters.”¹⁴⁷ Jezus herinnert ons er zelf nadrukkelijk aan dat we alles wat we doen voor wie in nood verkeert, voor Hem doen.¹⁴⁸ In de vroege kerk daagden bisschoppen als Johannes Chrysostomos de mensen die Christus herkenden in het breken van het brood uit om Hem ook te herkennen in de gebroken levens van de mensen om hen heen: “Wil je het Lichaam van Christus eren? Veracht Hem dan niet wanneer Hij naakt is. Eer Hem niet hier in zijn kostbare kleren, terwijl je hem buiten, door kou en naaktheid gekweld, veronachtzaamt. Hij heeft gezegd: ‘Dit is mijn Lichaam’ (Mt 26,26) en Hij heeft ook gezegd: ‘Ik had honger en gij hebt Mij niet te eten gegeven’ en: ‘Al wat gij niet voor een van deze geringsten hebt gedaan, hebt ge ook niet voor Mij gedaan’ (Mt 25,42-45). Het Lichaam van Christus vraagt hier om een zuivere ziel,

141. *Brief aan de bisschoppen van de katholieke kerk over enkele aspecten van de kerk als communio*, 6; vgl. *Lumen gentium*, 49.

142. Vgl. *Eucharistisch gebed I*.

143. Vgl. *Eucharistisch gebed II*.

144. *Eucharistisch gebed voor misformulieren voor verschillende noden*.

145. Vgl. Johannes Paulus II, apostolische Exhortatie *Christifideles laici* (30 december 1988), 32; vgl. *Dies Domini*, 45.

146. Joh 20,21.

147. *Katechismus van de katholieke kerk*, 1397; vgl. *Dies Domini*, 69-73.

148. Vgl. Mt 25,31-46.

niet om kleren, ginds om een grote materiële zorg.”¹⁴⁹

In het *eucharistisch gebed voor misformulieren van verschillende noden* bidden we: “Open onze ogen om de nood te kennen van onze broeders en zusters; schenk ons het juiste woord en help ons krachtig te handelen om die afgemat en belast zijn te bemoeiden en te sterken; laten wij hen oprecht dienen naar het woord en het voorbeeld van Christus. Maak uw kerk tot een levend getuigenis van waarheid en vrijheid, van vrede en gerechtigheid, zodat alle mensen nieuwe hoop krijgen.” Wij bidden als bisschoppen dat wij allen in de katholieke gemeenschap ons ‘voornaamste amen’ op deze woorden mogen uitspreken en daarnaar mogen leven.

Verzoening en ziekenzalving

68. Voordat we overgaan tot een bespreking van het delen van het sacrament van de eucharistie, waarvoor het zo essentieel is om inzicht in de leer van de katholieke kerk te hebben, is het van belang om ook enkele elementen van de leer over de sacramenten van boete en verzoening (ofwel de biecht) en de ziekenzalving aan de orde te stellen. Net als bij de eucharistie kunnen we deze sacramenten alleen goed begrijpen vanuit hun plaats in de gemeenschap van de kerk. Beide hangen nauw samen met de eucharistie en zijn daarop gericht.¹⁵⁰ Het zijn allebei helende sacramenten, waardoor de verzezen Christus het leven van zijn vrienden en volgelingen aanraakt door het zichtbare ambt van zijn kerk.

69. De verzoening vormt het hart van de blijde boodschap van Jezus Christus, die kwam om ons met zijn Vader en met elkaar te verzoenen. In dit sacrament van vergeving belijden wij de heiligheid en genade

van God, die ons vergeving en vrede schenkt. Door de absolutie die de priester in de naam van de heilige Drie-eenheid verleent, wordt een lid van de kerk door God vergeven en tegelijkertijd verzoend met de kerk die door onze zonden wordt verwond.¹⁵¹ Het wordt goedgemaakt tussen ons en God, en tussen ons en de kerk. Dat is een essentiële gave aan de kerk, terwijl wij met elkaar voortgaan op ons pelgrimspad van bekering en groei in heiligheid. De kerk van Christus is eendrachtig en “terzelfder tijd heilig en altijd tot uitzuivering geroepen”.¹⁵² “De kerk wordt op haar pelgrimstocht door Christus opgeroepen tot deze onafgebroken hervorming, die zij als menselijke en aardse instelling voortdurend nodig heeft.”¹⁵³ Hetzelfde geldt voor alle leden van de kerk. Christus strekt zijn hand uit om ons leven aan te raken met zijn helende gaven voor de ziel en de vernieuwing van de gemeenschap, bovenal door het sacrament van boete en verzoening. Dat is een sacrament van “geestelijke verrijzenis”.¹⁵⁴

70. “De verzoening met de kerk is niet te scheiden van de verzoening met God.”¹⁵⁵ Vernieuwing van de gemeenschap met Christus gaat hand in hand met de vernieuwing van de volle gemeenschap met zijn kerk. Jezus zelf vergaf zondaars niet alleen, Hij bracht ze ook terug in de gemeenschap van Gods volk, waarvan zij door hun zonde waren vervreemd of zelfs buitengesloten. We zien dat met name wanneer Jezus zondaars verwelkomde en met hen at. “Op indrukwekkende wijze brengt Hij hiermee zowel Gods vergeving als hun terugkeer in de kring van het Volk van God tot uitdrukking.”¹⁵⁶ Toen Jezus Petrus en de andere apostelen volmacht gaf om “te binden en te ontbinden”,¹⁵⁷ gebruikte Hij een joodse uitdrukking voor het uitsluiten en opnieuw toelaten van iemand tot de gemeenschap. Katholieken geloven dat de verzezen Chris-

149. *Homilie* 50.

150. Vgl. *CIC*, can. 897.

151. Vgl. *a.w.*, can. 959.

152. *Lumen gentium*, 8.

153. *Unitatis redintegratio*, 6.

154. *Katechismus van de katholieke kerk*, 1468.

155. *A.w.*, 1445.

156. *A.w.*, 1443.

157. Mt 16,19; 18,18.

tus zijn kerk gemaakt heeft tot het teken en instrument van zijn gave van vergeving en verzoening.¹⁵⁸

71. Door naar het sacrament van boete en verzoening te komen, stellen boetvaardige zondaars hun leven opnieuw open “voor God en de gemeenschap met de kerk, waardoor een nieuwe toekomst mogelijk wordt”.¹⁵⁹ Dit sacrament verzoent hen met de kerk en herstelt de gemeenschap die door de zonde was beschadigd of verwoest. Deze leer werd in de vroege kerk indringend tot uitdrukking gebracht door het gebruik van de ‘openbare boetedoening’. Als een lid van de kerk een ernstige zonde had begaan, werd hij of zij voor een langdurige periode van vasten en boetedoening uitgesloten van de eucharistische communie. Wanneer deze periode was voltooid, werd de betreffende persoon door de bisschop verzoend en in volle gemeenschap met de kerk hersteld. Het was duidelijk dat de onzichtbare verzoening met Christus en de zichtbare verzoening met zijn kerk nauw met elkaar samenhangen: het zichtbare was het sacrament van het onzichtbare.

72. Zonde is iets zeer persoonlijks, maar nooit een privé-aangelegenheid. Zij heeft altijd een nadelige uitwerking op anderen, zoals heiligheid een gunstige uitwerking op anderen heeft. Daar het Lichaam van Christus lijdt onder de zonde van zijn leden, heeft het sacrament van boete en verzoening “een stimulerende uitwerking op het leven van de kerk”.¹⁶⁰ Iedereen die in dit sacrament als berouwvol zondaar tot Christus komt, behoort niet alleen uit te zijn op Gods vergeving, maar ook op een diepere gemeenschap met de kerk als Gods gemeenschap van verzoening en verrijzenis. Aan gezien ernstige zonde iemand van de volledige deelname aan de eucharistie en de volle gemeenschap met de kerk uitsluit,

dient het ontvangen van het boetesacrament altijd het verlangen in te houden naar het herstel van zowel de eucharistische communie als van de volledige eenheid met de kerk.

73. Het sacrament van de ziekenzalving is ook een handeling van de verrezen Heer door de gemeenschap van de kerk. Christus blijft mensen die ernstig ziek zijn of door ouderdom verzwakt, aanraken met de gave van de heilige Geest, en schenkt zo kracht, vrede en moed in hun moeilijkheden. Door de priester die de zalving verricht, verzamelt heel de gemeenschap van de kerk zich met haar gebed en liefdevolle zorg. Als Lichaam van Christus worden wij gesterkt door de blijvende gemeenschap tussen ons en de zieken. Nogmaals, hoewel Christus het leven van de zieken op zeer persoonlijke wijze aanraakt, is dit sacrament altijd een viering van de gemeenschap van het geloof en geen privé-ritueel.

74. Ernstige ziekte snijdt iemand fysiek vaak af van volledige deelname aan het leven van de christelijke gemeenschap. Dat kan afbreuk lijken te doen aan de volledige, zichtbare gemeenschap met de kerk, zeker wanneer deze bijeenkomt voor de eucharistie. Als we ziek of aan huis gebonden zijn, kunnen we ons van Gods familie geïsoleerd voelen en verzwakt door het gebrek aan zichtbare en tastbare betrokkenheid. Door het sacrament van de ziekenzalving houden we in onze ziekte ‘voeling’ met de gemeenschap van de kerk en worden de gemeenschapsbanden vernieuwd en versterkt. Door de handoplegging en de zalving met olie ontvangen zieken de kracht om de Heer op een nieuwe manier te dienen, en de kerk wendt zich tot hen voor hun bijstand en steun in het gebed. Net als met het sacrament van boete en verzoening dient de wens om dit helende sacrament te ontvan-

158. Vgl. *Katechismus van de katholieke kerk*, 1442.

159. A.w, 1455.

160. A.w, 1469.

gen, een verlangen naar een diepere gemeenschap met de kerk in te houden. Deelname aan de eucharistie en volledige gemeenschap met de katholieke kerk wordt in de eerste plaats gehandhaafd door het thuis of in het ziekenhuis ontvangen van de heilige communie, liefst direct na de misviering. Door de zieken de heilige communie en het sacrament van verzoening en de ziekenzalving te brengen, maakt men op de rijkst mogelijke manier zichtbaar dat zij nog steeds in levende gemeenschap met het Lichaam van Christus staan.

75. Het sacrament van verzoening en dat van de ziekenzalving herinneren ons aan de overvloedige genade en helende barmhartigheid van God, en verdiepen en versterken de gemeenschap van de boetvaardige zondaar en de zieke mens met God zelf en met de kerk. Deze sacramenten schenken de kerk genezing en vrede.

Deel III Samen, maar verdeeld

De pijn van onze gebrokenheid

76. Paulus gebruikt het beeld van het menselijk lichaam om iets te verwoorden van de eenheid van de leden van de kerk, niet alleen onderling, maar vooral de eenheid 'in Christus', ons Hoofd. Helaas vestigt elke discussie over het delen van het sacrament op pijnlijke wijze onze aandacht op de christelijke verdeeldheid en op de noodzaak tot verzoening en genezing. Als er iets in ons menselijk lichaam gebroken is, hebben we pijn. Pijn herinnert ons er op duidelijke wijze aan dat er iets mis is, dat we moeten genezen. Het wegnemen van de pijn brengt op zichzelf geen genezing. Dit kan soms ons besef doen afstompen dat we serieuze medi-

sche zorg nodig hebben. Hetzelfde geldt in hoge mate voor het Lichaam van Christus, zijn kerk. Wij worden geroepen om één te worden, en meer dan ooit streven we er gezamenlijk naar één pelgrimsstoet te worden, verenigd in geloof en in liefde, in heiligheid en in missie. Hierdoor voelen we des te meer de pijn van onze verdeeldheid, vooral tijdens de eucharistie, wanneer we niet in staat zijn met elkaar als één Lichaam het ene Brood van het Leven te delen.

77. Deze pijn kan een krachtige stimulans zijn om onze energie te richten op het werkelijke herstel van onze verdeeldheid, zodat we van de gedeeltelijke gemeenschap die er reeds onder ons bestaat, kunnen komen tot de volledige gemeenschap die ons in staat zal stellen samen aan te zitten aan de ene tafel van de Heer. Op sommige momenten is het delen van het sacrament aan te bevelen, maar dit kan niet alleen worden gerechtvaardigd door het verlangen om gevoelens van verdriet en pijn weg te nemen die ontstaan wanneer we samen maar toch niet geheel samen zijn bij de viering van de eucharistie. Het intense gevoel iets samen te willen doen betekent niet noodzakelijk dat dat ook *juist* is. De katholieke leer staat dit delen alleen bij wijze van uitzondering toe, namelijk wanneer het sterke verlangen vergezeld gaat van een gedeeld geloof, ernstige en dringende geestelijke nood, en ten minste een impliciet verlangen naar de gemeenschap met de katholieke kerk.

78. Vooral bij de eucharistie treedt de voortdurende verdeeldheid van de christenen het duidelijkst aan het licht. De eucharistie is daarom misschien niet de geëigende liturgische viering om als verdeelde christenen samen te komen om de gedeeltelijke gemeenschap die reeds onder ons bestaat te vieren. Wanneer wij als christenen bijeenkomen voor de eucharistie, moeten we die

niet vieren op een manier die een mate van eenheid suggereert die er niet is. Daarom zijn wij, katholieke bisschoppen in Groot-Brittannië en Ierland, van mening dat in onze landen de viering van de eucharistie tijdens een oecumenische bijeenkomst geen situatie is waarin het delen van het sacrament past.

Gemengde huwelijken

79. De pijn die de verdeeldheid teweegbrengt, kan scherp voelbaar zijn voor overtuigde christenen van verschillende kerkgenootschappen die innig met elkaar zijn verbonden door het sacrament van het huwelijk, en door hun kinderen. In het huwelijk wordt een nieuwe gemeenschap geschapen, en we spreken over het christelijk gezin als een “kleine kerk”.¹⁶¹ Man en vrouw worden opgeroepen “één vlees” te zijn en in hun leven de liefde van God voor zijn volk en de diepe gemeenschap van Christus met zijn kerk te weerspiegelen. Zij worden “in de goddelijke liefde opgenomen” en verrijkt met de verlossingskracht van Christus en het heilswerk van zijn kerk.¹⁶² Als een christen die niet in volle gemeenschap met de katholieke kerk leeft, trouwt met een katholiek, gaat hij of zij “een verbintenis van heel het leven” (*consortium totius vitae*) aan met de katholieke, en vice versa. Die persoon staat reeds in gedeeltelijke gemeenschap met de katholieke kerk door de doop. Een nieuwe vorm van gemeenschap, die nog steeds gedeeltelijk en onvolledig is, wordt door het sacrament van het huwelijk tot stand gebracht.

80. Er zijn verschillende soorten gemengde huwelijken. Sommige worden gewoonlijk omschreven als interkerkelijke huwelijken, waarbij twee belijdende en overtuigde christenen betrokken zijn. Als katholieke bisschoppen erkennen wij de potentiële

oecumenische betekenis van dergelijke huwelijken. Man en vrouw ervaren een gemeenschap die als een krachtige stimulans voor beider christelijke geloofsgemeenschap kan werken om te streven naar de volledige zichtbare eenheid waartoe de Heer ons oproept. Dit soort paren in ons midden vormen een uitdaging voor onze verdeelde gemeenschappen om steeds nader tot elkaar te komen, zodat we volledig kunnen delen in de huwelijksenheid in Gods koninkrijk, volkomen één op de Bruiloft van het Lam.

81. Er is bij deze echtparen en gezinnen echter geen sprake van volledige gemeenschap in hun christelijk geloof. Het sacrament van het huwelijk neemt de onvolledigheid van de gemeenschap tussen de katholieke kerk en de geloofsgemeenschap van de andere christen niet weg. Als man en vrouw beiden lid zijn van christelijke geloofsgemeenschappen waartussen nog geen volledige gemeenschap bestaat, worden zij geconfronteerd met een obstakel dat de volledige eenheid van hun gezinsleven in de weg staat. Dit blijft zo zolang de geloofsgemeenschappen waarvan zij deel uitmaken, verdeeld blijven. Het sacrament van het huwelijk maakt een echtpaar tot ‘één vlees’ en hopelijk ook tot ‘één hart’, maar het maakt een echtpaar in een gemengd huwelijk niet volledig één in het geloof van de kerk. Dat is de reden waarom het *Directorium* ons voorhoudt: “De volmaakte eenheid tussen de echtgenoten en het volledig met elkaar delen van het leven zijn de fundamenten van de huwelijks staat, en zijn het best gewaarborgd als beiden behoren tot dezelfde geloofsgemeenschap.”¹⁶³ Wanneer een interkerkelijk paar echter besluit te trouwen, en zij zich bewust zijn van de specifieke moeilijkheden die dat met zich meebrengt, wil de katholieke kerk hun alle hulp bieden die zij nodig hebben, en op haar beurt door hun huwelijksleven verrijkt wor-

161. *Lumen gentium*, 11.

162. *Gaudium et spes*, 48.

163. *Oecumenisch Directorium*, 144.

den. Wij doen als bisschoppen een beroep op priesters, diakens en heel de katholieke gemeenschap om deze paren zoveel mogelijk te steunen in hun gebed en pastorale zorg.

82. Het Tweede Vaticaans Concilie leerde dat “geen enkele christelijke gemeenschap wordt opgebouwd, als zij niet haar oorsprong en middelpunt heeft in de viering van de heilige eucharistie”.¹⁶⁴ Dit geldt ook voor de bijzondere gemeenschap van het echtpaar en hun gezin. Het ideaal is natuurlijk een volkomen gemeenschap tussen man, vrouw en kinderen die één met elkaar het Lichaam en Bloed van de Heer delen. Dit werd 1800 jaar geleden op prachtige wijze verwoord door de christelijke schrijver Tertullianus: “Hoe kunnen wij er ooit in slagen het geluk te beschrijven van het huwelijk wat de kerk verbindt, door het offer bevestigd wordt, waarop de zegen een zegel drukt, dat de engelen verkondigen en waaraan de Vader zijn goedkeuring hecht. Wat een mooi paar vormen die twee gelovigen, twee die eenzelfde hoop koesteren, één zijn in hun wijze van leven, één zijn in het geloof dat zij beoefenen. ... Zij aan zij bezoeken zij Gods kerk en nemen zij deel aan Gods feestmaal.”¹⁶⁵

83. Geïnspireerd door een dergelijke kijk op het christelijk huwelijksleven, is het niet vreemd wanneer een paar binnen een gemengd huwelijk een sterk verlangen koestert om samen de heilige communie te ontvangen en volledig verenigd te worden aan de tafel van de Heer. Het *Directorium* merkt zulke huwelijken aan als mogelijke situaties waarin de katholieke kerk onder bepaalde omstandigheden de niet-katholieke partner kan toelaten tot de heilige communie.¹⁶⁶ Het feit dat een echtpaar niet alleen het sacrament van het doopsel deelt maar ook het sacrament van het huwelijk,

kan gezien worden als een reden om voor hen een uitzondering te maken, maar het *Directorium* herinnert ons er desalniettemin aan dat “hoewel de echtgenoten in een gemengd huwelijk de sacramenten van doopsel en huwelijk gemeen hebben, de deelneming aan de eucharistie slechts een uitzondering kan zijn”.¹⁶⁷ Er zal soms een groot gevoel van pijn en verdriet zijn wanneer zij merken dat zij op dit heiligste moment van eenheid verdeeld zijn. Als bisschoppen willen we hier onze ogen niet voor sluiten en proberen we hiervoor zoveel mogelijk begrip op te brengen. De pijn die door zulke paren wordt gevoeld bij de kern van de kerkelijke gedachtenis van het kruisoffer en de verrijzenis van Christus, herinnert ons eraan hoe groot de behoefte is aan de heelmaking van de christelijke verdeeldheid.

84. Echtelieden in een gemengd huwelijk dienen hun leven samen zoveel mogelijk te concentreren op het vieren van de eucharistie, en door de viering hiervan gesteund te worden in hun bijzondere ‘roeping om één te worden’. Wij willen echter nogmaals de aandacht vestigen op het belangrijke onderscheid tussen ‘het vieren van het eucharistisch offer’ en ‘het ontvangen van de heilige communie’. Zoals we eerder zagen, zijn er vele verschillende manieren om deel te nemen aan de eucharistie, zelfs voor diegenen die om een of andere reden niet tot de heilige communie kunnen worden toegelaten. Dit geldt op een bijzondere manier voor echtparen en hun kinderen. In veel katholieke kerken worden zij die de heilige communie niet kunnen ontvangen, sterk aangemoedigd om naar voren te komen voor ‘een zegen’ op het moment dat anderen naar voren komen om het sacrament te ontvangen. Zij sluiten zich dan aan bij dezelfde processie naar het altaar en geven op die manier uiting aan de nog onvolkomen

164. *Presbyterorum ordinis*, 6.

165. Tertullianus, *Ad uxorem*, 8.

166. Vgl. *Oecumenisch Directorium*, 159.

167. A.w., 160.

gemeenschap die reeds onder de christenen bestaat. Op vrijwel dezelfde manier kan een katholiek in een gemengd huwelijk die zijn of haar partner vergezelt bij de eucharistieviering in een ander kerkgenootschap, uiting geven aan de gedeeltelijke gemeenschap tussen christenen, door naar voren te komen voor een zegen als de communie wordt uitgedeeld, wanneer dit gebruik ook in die christelijke gemeenschap bestaat. Dit idee van een 'geestelijke gemeenschap' is een belangrijk onderdeel van onze katholieke traditie waarop we zuinig moeten zijn. Wederzijdse aanvaarding van een 'zegen' door katholieken en andere christenen bij elkaars eucharistieviering is iets wat wij aanmoedigen als een teken van de mate van eenheid die er reeds onder ons bestaat.

85. Binnen een gemengd huwelijk betekent het sacramentele verbond tussen man en vrouw dat de christen die niet in volle gemeenschap met de katholieke kerk staat, door zijn of haar verbintenis met de katholieke partner kan delen in de heilzame werking van de eucharistieviering. Doordat de katholiek (en de kinderen) de heilige communie regelmatig ontvangt, kan de andere partner in een hechte gemeenschap met de katholieke kerk blijven. Dit geldt vooral als man en vrouw samen naar de katholieke eucharistie gaan en nog niet volkomen één in geloof zijn en niet in staat zijn om samen volledig deel te nemen, maar toch zo volledig mogelijk de heilige gemeenschap kunnen vieren van het leven dat zij door hun doop en huwelijk delen. Zoals op vele andere gebieden in hun huwelijk leren man en vrouw op elkaar te vertrouwen, op elkaar te steunen en van elkaar te ontvangen. Elk huwelijk is een 'uitwisseling van gaven'. Twee overtuigde christenen worden wederzijds verrijkt door de betrokkenheid van de ander bij het leven, gebed en de sacramenten van elkaars christelijke geloofs-

gemeenschap.

86. Er bestaan verschillende gradaties van gemeenschap in het mysterie van de eucharistie, zoals er ook gradaties van gemeenschap met de kerk bestaan. De verlossende kracht van Christus kan het leven van een interkerkelijk echtpaar en hun kinderen op vele manieren raken door de eucharistie, ook al kunnen zij normaal gesproken niet volledig samen aan de viering deelnemen. Een christelijk gezin is al een 'kleine kerk', maar een interkerkelijk gezin vormt een aangescherpt beeld van christenen zoals zij in werkelijkheid zijn, op vele manieren verbonden in Christus en toch nog niet volledig één in geloof. Wanneer zij met liefdevolle nederigheid en geestelijke moed worden geaccepteerd, kan het verdriet dat dergelijke echtparen voelen, een positieve kracht voor het leven van de kerk zijn. Zoals het *Directorium* ons voorhoudt: "Als leden van eenzelfde gezin tot verschillende kerken en kerkelijke gemeenschappen behoren, als christenen niet samen met hun echtgenoot, echtgenote, kinderen of vrienden de communie kunnen ontvangen, doet zich de pijn van de verdeeldheid in alle hevigheid gevoelen, en zou dit een sterkere aansporing moeten zijn tot gebed en oecumenische arbeid."¹⁶⁸

Gescheiden katholieken bij de eucharistie

87. Hoewel dit document daar niet in de eerste plaats over gaat, vinden wij als bisschoppen dat we niet voorbij kunnen gaan aan de geestelijke nood van hen die lijden onder het stuklopen van hun huwelijk. Zij die van tafel en bed gescheiden zijn of uit de echt gescheiden en niet hertrouwd zijn, hebben veel steun en zorg van de kerk nodig. Dit is nog eens benadrukt door paus Johannes Paulus II: "Eenzaamheid en andere moeilijkheden zijn vaak het deel van de

168. A.w., 27.

alleen gebleven partner, vooral als deze onschuldig is. ... Overeenkomstig is het geval van de partner die een echtscheiding heeft moeten ondergaan, maar zich wel bewust is van de onontbindbaarheid van de geldige huwelijksverbintenis en zich niet laat verwickelen in een nieuwe verbintenis. ... In zo'n geval wordt de kerk nog meer gedwongen voortdurend haar liefde te betonen en hulp te bieden, terwijl er geen enkel bezwaar is tegen de toelating tot de sacramenten.”¹⁶⁹ Vooral dat laatste punt is erg belangrijk. Gescheiden zijn of gescheiden leven betekent niet automatisch dat men de heilige communie niet meer kan ontvangen.

88. Priesters en diakens moeten ook speciale pastorale zorg betonen aan mensen die een nieuwe relatie zijn aangegaan waarin een of beide partners eerder wettig gehuwd is (of zijn) geweest. Deze mensen ervaren, om andere redenen, ook de pijn niet volledig aan de eucharistie deel te kunnen nemen door het ontvangen van de heilige communie. De katholieke kerk heeft haar gebruik om mensen die gescheiden en opnieuw getrouwd zijn, niet tot de heilige communie toe te laten, nog eens bevestigd.¹⁷⁰ Dat betekent echter niet dat de kerk hen van het kerkelijk leven wil uitsluiten. Priesters zouden deze mensen liefdevol moeten onthalen en hen helpen deel te nemen aan het leven van de kerk. Uit liefde voor de waarheid is het ook belangrijk dat pastores zorgvuldig onderscheid maken tussen de verschillende situaties van gescheiden en hertrouwde mensen, en dat zij zich vooral het lot aantrekken van hen die oprecht geprobeerd hebben om hun eerste huwelijk te redden en niet door eigen schuld verlaten zijn.¹⁷¹ De hele katholieke gemeenschap zou gescheiden en hertrouwde mensen moeten opvangen en ondersteunen, en erop letten dat zij niet denken dat zij van de kerk zijn afgesneden. Ze worden uitgenodigd om zo volledig

als hun situatie toelaat aan de mis deel te nemen. Alles wat we eerder hebben gezegd over de verschillende manieren om deel te nemen zonder de heilige communie zelf te ontvangen, geldt ook voor hen, op hun eigen manier (zie nr. 47-48). Ze moeten worden geholpen om “hun begrip te verdiepen van de waarde van het deelhebben aan het offer van Christus in de mis, van de geestelijke gemeenschap, van het gebed, van de overdenking van Gods Woord en van werken van naastenliefde en gerechtigheid.”¹⁷² Alle mensen die, om wat voor reden dan ook, van volledige deelname aan de sacramenten zijn uitgesloten, moeten zo veel mogelijk worden gesteund in hun geloof en geestelijk leven.

Geestelijke nood: persoonlijk en kerkelijk

89. Wat moet de katholieke kerk doen wanneer andere christenen die een sterk verlangen koesteren om de heilige communie of de sacramenten van boete en verzoening en ziekenzalving te ontvangen, deze sacramenten in hun eigen christelijke gemeenschap niet kunnen vieren? Moeten we deze medepelgrims het Brood van het Leven of de vergeving en genezing van de Heer ontzeggen? De kerk probeert met gevoel te reageren op de geestelijke nood van gedoopten. Het algemene principe blijft dat volledig deelhebben aan het sacramentele leven van de katholieke kerk alleen aanvaardbaar is onder “hen die staan binnen haar eenheid van geloof, eredienst en kerkelijk leven”.¹⁷³ Gezien het geestelijke belang van de sacramenten kan het echter “in bepaalde omstandigheden, bij wijze van uitzondering en op bepaalde voorwaarden” toegestaan of zelfs aan te bevelen zijn om hen toe te laten.¹⁷⁴ We zeggen dit als katholieken juist vanuit ons diepe geloof dat het Brood van het

169. Johannes Paulus II, apostolische Exhortatie *Familiaris consortio* (22 november 1981), 83.

170. Vgl. *Familiaris consortio*, 84; vgl. *Katechismus van de katholieke kerk*, 1650; Congregatie voor de geloofsleer, *Brief aan de bisschoppen van de r.-k. kerk over het ontvangen van de communie door hertrouwd gescheiden gelovigen* (14 september 1994), helemaal.

171. Vgl. *Familiaris consortio*, 84; *Brief aan de bisschoppen van de r.-k. kerk over het ontvangen van de communie door hertrouwd gescheiden gelovigen*, 5, 9.

172. A.w., 6; vgl. *Familiaris consortio*, 84; *Katechismus van de katholieke kerk*, 1651.

173. *Oecumenisch Directorium*, 129.

174. *T.a.p.*

Leven noodzakelijk geestelijk voedsel voor het christelijk leven is en omdat we ons in toenemende mate en vol vreugde bewust zijn van de werkelijke, zij het onvolkomen gemeenschap van andere christenen met de katholieke kerk.

90. Het Tweede Vaticaans Concilie gaf twee basisprincipes aan voor het delen van de sacramenten: “Het tot uitdrukking brengen van de eenheid van de kerk en het deel hebben aan de genademiddelen. Als symbool van eenheid is zij meestal verboden, maar als middel tot genade verdient zij soms aanbeveling.”¹⁷⁵ De verleiding bestaat om het ene principe zwaarder te laten wegen dan het andere, dus om het delen van het sacrament of geheel uit te sluiten of juist in vergaande mate toe te staan. De katholieke leer benadrukt echter dat beide basisprincipes altijd tezamen beschouwd dienen te worden. Ze vullen elkaar aan.

91. We zijn een volk van pelgrims, altijd worstelend om van zondigheid tot heiligheid te komen. We komen naar de eucharistie in de wetenschap dat we onwaardig zijn, maar in vertrouwen op het helende woord van vergeving van de Heer en op zijn kracht om ons te veranderen en te vernieuwen. De eucharistie is geestelijk voedsel voor hen die gedoopt zijn en stelt ons in staat “de zonde te overwinnen en het leven zelf van Christus te leiden”.¹⁷⁶ In het evangelie van Johannes leert Jezus ons: “Als u het vlees van de Mensenzoon niet eet, als u zijn Bloed niet drinkt, is er geen leven in u.”¹⁷⁷ Gevoed worden door het nieuwe manna van het Brood van het Leven is net zo wezenlijk voor onze geestelijke pelgrimstocht als het oude manna was voor het pelgrimsvolk Israël in de woestijn.¹⁷⁸ De eucharistie vormt het hart van het christelijk leven, en het ontvangen van het Lichaam en Bloed van de Heer is essentieel voor ons leven in genade. “De

eucharistie is noodzakelijk voor elke christen als het sacrament van de volledige eenheid met Christus en de volmaaktheid van het geestelijk leven. ... Iedereen die gedoopt is, heeft een geestelijke behoefte aan de eucharistie.”¹⁷⁹ We hoeven ons er niet over te verbazen als christenen die het leven in genade intens beleven, een dringende behoefte aan het voedsel van het eeuwige leven voelen.¹⁸⁰

92. Deze geestelijke behoefte van elke christen is weliswaar zeer persoonlijk, maar nooit een privé-aangelegenheid. De heilige communie is geestelijk voedsel dat de christen met Jezus Christus verenigt, maar het is “zeker niet alleen een manier om exclusief persoonlijke aspiraties te vervullen, hoe hoogstaand deze ook mogen zijn. De vereniging brengt ook de vereniging van de gelovigen onderling tot stand.”¹⁸¹ Geestelijk voedsel is altijd ‘kerkelijk’: het kan niet zonder de zichtbare gemeenschap van de kerk. De joden ontvingen als Gods uitverkoren volk het manna uit de hemel. Wij worden thans gevoed met Christus, het Brood van het Leven, door en in het Lichaam van Christus, de kerk, en als leden van die kerk. Delen in het katholieke sacramentele leven houdt altijd in dat men in gemeenschap met de katholieke kerk staat, zelfs voor andere christenen als zij, in geval van ernstige en dringende nood, tot de sacramenten worden toegelaten. “Geestelijke behoefte aan de eucharistie is daarom niet slechts een zaak van persoonlijke geestelijke groei; het gaat er tegelijk en onlosmakelijk om dat wij diepgaander toetreden tot Christus’ kerk ‘die zijn Lichaam is, de volheid van Hem die het al in alles vervult’ (Efeziërs 1,23).”¹⁸² Onze gemeenschap met elkaar in liefde en in waarheid vormt een essentiële dimensie van onze gemeenschap met de Heer. Wat verstaan wij dan onder een geestelijke behoefte om te worden toegelaten tot de heilige com-

175. *Unitatis redintegratio*, 8.

176. *Oecumenisch Directorium*, 129.

177. Joh 6,53.

178. Vgl. Ex 16,13v.

179. *Instructie over de bijzondere gevallen waarin andere christenen tot de eucharistische communie in de katholieke kerk kunnen worden toegelaten*, 3a; 4.

180. Vgl. *a.w.*, 3b.

181. *T.a.p.*

182. *A.w.*, 3c.

munie? Dit is zowel “een behoefte aan groei in het geestelijk leven als een behoefte aan een grotere betrokkenheid bij het mysterie van de kerk en van haar eenheid”.¹⁸³ Dit alles is net zo belangrijk voor katholieken die regelmatig de communie ontvangen als voor andere christenen die tot de communie willen worden toegelaten.

93. Ook al zijn er uitzonderingen mogelijk waarin het sacrament gedeeld kan worden, alleen de volledige verzoening van de christenen kan het volledig delen van het sacrament van de eenheid tot een normale gang van zaken maken. In de Handelingen van de apostelen zien we dat de eucharistie wordt gedeeld door mensen die dezelfde doop hebben ontvangen, samenleven in een zichtbare gemeenschap en hetzelfde geloof delen.¹⁸⁴ Paulus herinnerde de christenen van Korinte in krachtige taal aan het essentiële verband tussen het “ene Lichaam” en het “ene Brood”.¹⁸⁵ Zijn weergave van het Laatste Avondmaal staat in de context van zijn bezorgdheid over de verdeeldheid bij de samenkomsten van de christenen en de rechtvaardigheid ten opzichte van de armeren leden van de gemeenschap. Hij waarschuwde de Korintiërs dat “wie eet en drinkt zonder het lichaam te onderkennen, zijn eigen vonnis eet en drinkt”.¹⁸⁶ “Het onderkennen van het lichaam” verwijst zowel naar het eucharistisch Lichaam van Christus (de heilige communie) als naar zijn kerkelijk lichaam (de kerk) met zijn geloof, sacramenten en gewijde ambten. In de traditie van de vroege, onverdeelde kerk was de voorwaarde voor het volledig delen van dezelfde eucharistie altijd dat men ook volledig hetzelfde geloof deelde.¹⁸⁷ Het *Directorium* houdt ons voor: “De eucharistische tafelgemeenschap is onverbrekelijk verbonden met de volledige kerkelijke gemeenschap en met de zichtbare uitdrukking daarvan.”¹⁸⁸ De gave die Christus ons door zijn

kerk schenkt, is uiteindelijk de vereniging met Hemzelf in de volheid van het geloof, de hoop en de liefde die het Lichaam van Christus constitueert. Dit is een uitleg van de eucharistie die wij als katholieke bisschoppen nadrukkelijk opnieuw willen bevestigen.

94. Als we bij de eucharistie naar voren komen om de heilige communie te ontvangen, scharen we ons niet als afzonderlijke personen, echtparen, gezinnen of groepen in een rij om ten behoeve van ons christelijke leven gevoed en gesterkt te worden. We komen samen naar voren als het Lichaam van Christus om het Lichaam van Christus te ontvangen. We ontvangen het Lichaam van Christus opdat we samen waarlijker het Lichaam van Christus in de wereld kunnen worden. Augustinus van Hippo herinnerde ons er al aan dat wij bij de eucharistie ontvangen wat we zijn en worden wat we ontvangen: “U antwoordt ‘amen’ op wat u bent en door uw antwoord stemt u daarmee in. Want u hoort ‘het Lichaam van Christus’ en u antwoordt ‘amen’. Wees een lid van het Lichaam van Christus, opdat uw ‘amen’ waarachtig zij.”¹⁸⁹

Deel IV Algemene normen en commentaar

Inleiding

95. Het *Directorium* beveelt ten zeerste aan dat elke diocesane bisschop normen vaststelt ter beoordeling van gevallen van ernstige en dringende geestelijke nood waarbij christenen die niet in volle gemeenschap met de katholieke kerk leven, kunnen worden toegelaten tot de heilige communie en de sacramenten van boete en verzoening en de ziekenzalving. Bij deze normen dienen

183. A.w., 4b.

184. Vgl. Hnd 2,42-47.

185. 1Kor 11,17-34.

186. 1Kor 11,29.

187. Vgl. Notitie van de Bisschoppelijke Commissie voor de Eenheid aan katholieke priesters en gelovigen met betrekking tot de eucharistische gastvrijheid ten opzichte van christenen uit reformatorische kerken in Frankrijk, maart 1983.

188. *Oecumenisch Directorium*, 129.

189. *Preek* 272.

eventuele normen die reeds door de Bisschoppenconferentie zijn vastgesteld, in acht te worden genomen. Wanneer er door de diocesane bisschop of de Bisschoppenconferentie geen normen zijn opgesteld, moeten katholieke priesters de normen van het *Directorium* volgen. Om katholieke pastores in onze landen een leidraad te geven, stellen onze Bisschoppenconferenties nu normen vast ten aanzien van dit belangrijke onderwerp. Er zijn twee reeksen normen: een met betrekking tot christenen van oosterse kerken en een met betrekking tot christenen van kerken en kerkelijke gemeenschappen in het Westen. Katholieke priesters moeten ieder individueel geval alleen in overeenstemming met de door hun diocesane bisschop opgestelde normen beoordelen, of, wanneer dergelijke diocesane normen ontbreken, met de normen die de Bisschoppenconferenties van Engeland en Wales, Ierland en Schotland elk voor hun eigen gebied in dit document uitvaardigen.

96. Volgens het onderricht van het Tweede Vaticaans Concilie sluit de leerstelling dat de “gemeenschappelijke eredienst” een teken van de eenheid van de kerk moet zijn, het delen van het sacrament in het algemeen gesproken uit, maar kan het voor het verkrijgen van genade soms toch aan te bevelen zijn.¹⁹⁰ Het toenmalig Secretariaat voor de Bevordering van de Eenheid der Christenen stelde in verscheidene documenten normen vast voor een dergelijk delen van de sacramenten, waaronder het *Oecumenisch Directorium* (1967), de *Instructie over de gevallen waarin andere christenen worden toegelaten tot de eucharistische gemeenschap in de katholieke kerk* (1972) en een *Notitie over sommige interpretaties van de ‘Instructie over de gevallen waarin andere christenen worden toegelaten tot de eucharistische gemeenschap in de katholieke kerk’* (1973). Het huidige *Oecumenisch*

Directorium (1993) verwijst bij de vaststelling van de normen naar de twee laatstgenoemde documenten.¹⁹¹ Canon 844 van het *Wetboek van Canoniek Recht*, canon 671 van het *Canoniek Wetboek van de Oosterse Kerken* en de artikelen 104, 122-125, 129-132 en 159-160 van het *Directorium* vormen het fundament voor de normen die wij in dit document vaststellen. We verwijzen onze katholieke gemeenschap voorts naar de *Katechismus van de katholieke kerk* (nr. 1398-1401) en naar de encycliek *Ut unum sint* (nr. 46) van paus Johannes Paulus II.

97. Het delen van het sacrament vormt een serieus vraagstuk en het is een dringende noodzaak om goed inzicht te hebben in de problemen die het met zich meebrengt. Dit geldt niet alleen voor onze eigen landen, maar voor vele delen van de wereld. Het probleem speelt niet alleen op lokaal niveau en is niet slechts relevant voor situaties die voortkomen uit sektarisch fanatisme. Het speelt al sinds het vroegste begin van de katholieke deelname aan de oecumenische beweging en is nu vaak het centrale punt op onze gezamenlijke vergaderingen en bijeenkomsten. Er is een klemmend beroep op de katholieke kerk gedaan door de leiders van andere christelijke gemeenschappen, door katholieken en andere christenen die zich inzetten voor oecumenische activiteiten en evenementen, alsmede door interkerkelijke huwelijkspartners, om de toelating van andere christenen tot de heilige communie meer open te benaderen.

98. Wij zijn ons ervan bewust dat voorgangers in andere christelijke gemeenschappen vaak alle gedoopte christenen die een gerespecteerd lid van hun eigen kerk zijn, waaronder ook katholieken, uitnodigen om naar voren te komen voor de communie. Sommige katholieke priesters hebben buiten de voorgeschreven normen om gehandeld door

190. Vgl. *Unitatis redintegratio*, 8.

191. *Oecumenisch Directorium*, 130, voetnoot 135.

ook andere christenen uit te nodigen de communie te ontvangen, waarbij ze soms zelfs een open uitnodiging deden. Er zijn katholieken die er geen problemen mee hebben om de communie te ontvangen bij de eucharistie van een ander christelijk kerkgenootschap. Zo ontvangen sommigen de ene keer de communie in een katholieke dienst en de andere keer in een anglicaanse dienst. Op deze manier worden de katholieke leer omtrent de eucharistie en de daarmee samenhangende kerkorde ofwel genegeerd, ofwel negatief beoordeeld in vergelijking met de praktijk van 'het open avondmaal' bij anderen.

99. Er bestaat duidelijk behoefte aan een uitgebreidere catechese over de betekenis van de eucharistie. Wij hopen dat dit document katholieken en onze medechristenen zal helpen om de katholieke leer en kerkorde op dit punt beter te begrijpen en te aanvaarden. Het is juist ons eigen verlangen naar de volledige gemeenschap van alle christenen en onze trouw aan de katholieke leer met betrekking tot het wezen van de kerk en de betekenis van de sacramenten, die maken dat wij een beroep doen op de katholieken om trouw te blijven aan de regelgeving van onze kerk. Ook doen wij een beroep op onze broeders en zusters in andere christelijke gemeenschappen en op hun pastorale leiders om deze kerkorde te respecteren, zoals ook wij trachten de liturgische en sacramentele kerkorde van andere gemeenschappen te respecteren.¹⁹² Dit wederzijds respect is een essentiële vorm van wellevendheid op onze gezamenlijke reis in Christus.

100. We erkennen echter de toename, in de laatste decennia, in eenheid en wederzijds begrip tussen de christenen. Hoewel "het nog niet mogelijk is om samen dezelfde eucharistische liturgie te vieren", spreken

we steeds vaker samen tot de Vader "één van hart" in een mate van *communio* met elkaar die een eeuw geleden nog ondenkbaar zou zijn geweest.¹⁹³ Deze nieuwe context houdt in dat we ons oude geloof en de huidige praktijk op een nieuwe manier kunnen bezien en dat zich nieuwe mogelijkheden voor ons openen. In dit licht zeggen wij als katholieke bisschoppen vol vreugde de woorden van paus Johannes Paulus II na: "Het is een reden tot vreugde dat de katholieke ambtsdragers in bepaalde bijzondere gevallen de sacramenten van eucharistie, boete en verzoening en ziekenzalving kunnen toedienen aan andere christenen die niet in volledige *communio* zijn met de r.-k. kerk, maar die vurig verlangen ze te ontvangen, uit vrije wil erom vragen, en het geloof delen dat de r.-k. kerk in die sacramenten belijdt."¹⁹⁴

101. Tegelijkertijd kan dit delen alleen "bij wijze van uitzondering" plaatsvinden.¹⁹⁵ Het *Wetboek van Canoniek Recht* en het *Directorium* staan niet toe dat een christen die niet in volle gemeenschap met de katholieke kerk staat, regelmatig de heilige communie ontvangt. Ons uitgangspunt voor de leerstellige redenen die als een rode draad door dit document lopen, is de canon dat "katholieke bedienaren de sacramenten alleen geoorloofd toedienen aan katholieke christengelovigen, die ze eveneens alleen van katholieke bedienaren geoorloofd ontvangen".¹⁹⁶ Dezelfde canon voorziet ook in uitzonderingen daarop en op die uitzonderingen zijn onze normen gericht.¹⁹⁷

192. A.w., 107.

193. Vgl. *Ut unum sint*, 45.

194. A.w., 46.

195. *Oecumenisch Directorium*, 129.

196. *CIC*, can. 844.1; *Canoniek Wetboek van de Oosterse Kerken*, can. 671.1.

197. *CIC*, can. 844.2-5; *Canoniek Wetboek van de Oosterse Kerken*, can. 671.2-5.

Het delen van de sacramenten met christenen van oosterse kerken

Norm voor de toelating van christenen uit oosterse kerken

102. Katholieke bedienaren dienen de heilige communie en de sacramenten van boete en verzoening en de ziekenzalving geoorloofd toe aan leden van de oosterse kerken die niet in volle gemeenschap met de katholieke kerk leven, indien deze er uit eigen beweging om vragen en zij de juiste gesteldheid bezitten.¹⁹⁸

Commentaar

103. Tussen de katholieke kerk en de oosterse kerken die niet in volledige gemeenschap met haar staan, bestaat een zeer hechte gemeenschap in zaken van het geloof. Paus Paulus VI sprak van “een welhaast volkomen gemeenschap”.¹⁹⁹ Deze oosterse kerken “hebben ware sacramenten en op grond van de apostolische successie met name het priesterschap en de eucharistie, waardoor zij met ons nog steeds in zeer nauwe verbinding staan.”²⁰⁰ De fundamentele banden van geloof, sacramenten en ambt maken het de katholieke kerk mogelijk een zekere mate van deelname aan elkaars liturgische diensten, zelfs aan de eucharistie, met deze kerken toe te staan en zelfs aan te bevelen, “in geschikte omstandigheden en met toestemming van het kerkelijk gezag”.²⁰¹ Hierbij dient gepaste eerbied te worden betoond aan hetgeen de kerkorde van de oosterse kerken ten aanzien van de eigen gelovigen voorschrijft en moet iedere schijn van bekeringsdrang worden vermeden.

Norm voor katholieken die zich tot geestelijken van de oosterse kerken wenden

104. Wanneer de nood het gebiedt of werkelijk geestelijk voordeel het wenselijk maakt, en mits gevaar van dwaling of onverschilligheid wordt vermeden, is het de katholieke voor wie het fysiek of moreel onmogelijk is om zich tot een katholieke bedienaar te wenden, geoorloofd de sacramenten van boete en verzoening, de eucharistie en de ziekenzalving te ontvangen van een bedienaar van een oosterse kerk die niet in volledige gemeenschap met de katholieke kerk staat.²⁰²

Commentaar

105. Het komt betrekkelijk weinig voor dat katholieken in onze landen deel willen hebben aan de sacramenten van de oosterse kerken. De katholieke kerk staat deelneming hieraan onder bepaalde voorwaarden toe, maar het is van groot belang dat katholieken zorgvuldig de kerkorde van die kerken respecteren, waarin het delen van het sacrament wellicht niet wordt toegestaan.²⁰³

Het delen van de sacramenten met christenen van andere kerken en kerkelijke gemeenschappen

Norm voor de toelating van christenen van andere christelijke geloofsgemeenschappen

106. Er kan toegang tot de heilige communie en tot de sacramenten van boete en verzoening en ziekenzalving worden verleend aan gedoopte christenen uit andere geloofsgemeenschappen indien er stervensgevaar bestaat of als er sprake is van andere ernstige en dringende nood. Hieronder vallen soms ook mensen die deze sacramenten willen ontvangen bij een unieke blijde

198. C/1, can. 844.3; vgl. Tweede Vaticaans Concilie, Decreet over de Oosterse katholieke kerken, *Orientalium ecclesiarum*, 26.

199. Geciteerd in: *Instructie over de bijzondere gevallen waarin andere christenen tot de eucharistische communie in de katholieke kerk kunnen worden toegelaten*, 5.

200. *Unitatis redintegratio*, 15.

201. *T.a.p.*

202. C/1, can. 844.2; *Canoniek Wetboek van de Oosterse Kerken*, can. 671.2; *Oecumenisch Directorium*, 123; vgl. *Orientalium ecclesiarum*, 27.

203. *Oecumenisch Directorium*, 124.

of droevige gebeurtenis is het leven van een gezin of persoon. Het is aan de diocesane bisschop of zijn gevolmachtigde om de ernst van de nood en de uitzonderlijkheid van de situatie te beoordelen. Er dient altijd te worden voldaan aan de voorwaarden van het Wetboek van Canoniek Recht. Het uitzonderlijke karakter en doel van de toestemming moet duidelijk worden gemaakt en er dienen passende voorbereidingen te worden getroffen voor de ontvangst van het sacrament.²⁰⁴

Commentaar

107. De katholieke kerk erkent dat het in bepaalde omstandigheden, bij wijze van uitzondering en onder bepaalde voorwaarden, mogelijk of zelfs aan te bevelen kan zijn om christenen die behoren tot een gemeenschap die niet in volledige gemeenschap met de katholieke kerk staat, toegang tot de heilige communie en de sacramenten van boete en ziekenzalving te verlenen. De normen die we vaststellen, gelden meer voor individuele personen dan voor bepaalde soorten situaties. Wanneer deze normen voor een bepaald geval worden gehanteerd, is het niet de bedoeling dat geval te presenteren als een model of precedent voor andere ogenschijnlijk gelijksoortige gevallen. Er wordt, met andere woorden, op een specifiek en concreet geval gereageerd, zonder dat daarmee een categorie wordt gecreëerd. Elk individueel geval waarin om toelating wordt verzocht, moet naar zijn eigen waarde worden beoordeeld.

108. In welke bijzondere omstandigheden kan toegang tot de sacramenten worden verleend? Het *Directorium* geeft slechts in één geval algemene toestemming: wanneer er sterfensgevaar is. In andere gevallen moet de situatie van de persoon beoordeeld worden. De algemene beschrijving van der-

gelijke nood luidt dat deze ‘ernstig en dringend’ moet zijn. Wat zijn nu voorbeelden van zulke ‘ernstige en dringende nood’? Het *Oecumenisch Directorium* van 1967 noemt in het bijzonder mensen die vervolgd worden of gevangen zitten, maar noemt ook “andere gevallen van zulke dringende noodzaak”.²⁰⁵ Een later document maakt duidelijk dat zulke gevallen zich niet beperken tot situaties waarin sprake is van lijden of gevaar. Christenen die niet in volledige gemeenschap met de katholieke kerk leven, kunnen zich in een toestand van “dringende geestelijke nood” bevinden, waarbij ze niet de mogelijkheid hebben om hun toevlucht te nemen tot hun eigen gemeenschap.²⁰⁶ De kerkelijke wet stelt dat de nood ernstig èn dringend moet zijn. Nood van een dergelijke aard is meer dan een voorbijgaand verlangen of iets wat eenvoudig opkomt vanuit het verdriet zich bij een bepaalde viering buitengesloten te voelen.

109. Wat verstaan we onder een “unieke gebeurtenis” in het leven van een gezin of persoon? We denken daarbij aan een gebeurtenis die naar zijn aard niet te herhalen is, een ‘eenmalige’ situatie op een bepaald moment, die zich niet nog eens zal voordoen. Dit kan worden geassocieerd met de meest waardevolle en ingrijpende momenten in een mensenleven, zoals de momenten van christelijk initiatie (doopsel, vormsel, eerste communie), huwelijk, wijding en overlijden.

110. Het *Directorium* voorziet tevens dat in sommige interkerkelijke huwelijken ernstige en dringende nood ervaren kan worden. Dat is de enige omstandigheid die expliciet wordt toegevoegd aan de omstandigheden die al in eerdere documenten werden genoemd. Juist vanwege de problemen rond het delen van de eucharistie die door de aanwezigheid van andere christenen kun-

204. *CIC*, can. 844.4; *Oecumenisch Directorium*, 129-131.

205. *Oecumenisch Directorium* 1967, 55.

206. *Instructie over de bijzondere gevallen waarin andere christenen tot de eucharistische communie in de katholieke kerk kunnen worden toegelaten*, 6.

nen ontstaan, wordt voorzien dat een interkerkelijk huwelijk gewoonlijk zonder de eucharistie zal worden gevierd. In onze landen hebben de bisschoppen toestemming gegeven om een dergelijk huwelijk tijdens de eucharistieviering te vieren wanneer dit het bruidspaar en de katholieke voorganger gepast voorkomt. Als er een groot aantal mensen uit verschillende christelijke tradities aanwezig is, moet rekening worden gehouden met het feit dat zij de heilige communie niet kunnen ontvangen. Zij horen dan echter te worden uitgenodigd om op elke andere mogelijke manier deel te nemen en de priester of diaken dient hen daarin aan te moedigen.²⁰⁷

111. De beslissing om de niet-katholieke bruid of bruidegom toe te laten tot de eucharistische gemeenschap moet altijd worden genomen in overeenstemming met de algemene normen ten aanzien van de voorwaarden voor toelating, “waarbij men rekening houdt met deze bijzondere situatie dat twee gedoopte christenen het christelijk huwelijkssacrament ontvangen”.²⁰⁸ Zoals we eerder vaststelden, creëert het delen van de sacramenten van doopsel en huwelijk een heilige band tussen man en vrouw en komt het paar erdoor in een nieuwe relatie tot de katholieke kerk te staan. De partner die niet katholiek is, blijft echter iemand die niet in volledige gemeenschap met de katholieke kerk leeft, en daarom benadrukt het *Directorium* dat “deelname aan de eucharistie slechts een uitzondering kan zijn”.²⁰⁹ Zelfs wanneer de bruid of bruidegom tijdens de huwelijksmis inderdaad tot de heilige communie wordt toegelaten, is het niet de gedachte dat dat ook wordt uitgebreid naar familieleden en andere gasten die niet in volledige gemeenschap met de katholieke kerk leven.

112. Wat zou er bedoeld kunnen worden

met andere unieke blijde of droevige gebeurtenissen in het leven van een gezin of persoon? Het gaat hier om situaties waarin sprake is van een objectief gezien ernstige en dringende geestelijke behoefte om de heilige communie te ontvangen. We geven enkele voorbeelden van zulke omstandigheden zonder daarmee op enigerlei wijze de indruk te willen wekken van bepaalde categorieën situaties waarin normaal gesproken toegang tot het sacrament zou worden verleend. De toelating van een specifieke persoon bij een unieke gelegenheid betekent niet dat een ander persoon in een vergelijkbaar geval noodzakelijkerwijs ook zou worden toegelaten. Verzoeken om toelating tot de heilige communie kunnen worden gedaan door een ouder van een kind dat tijdens de eucharistieviering gedoopt zal worden, of dat de eerste communie of het vormsel zal ontvangen; door een ouder of echtgenote van iemand die wordt gewijd;²¹⁰ door de naaste familie van de overledene bij de uitvaartmis; door christenen die zich niet zomaar kunnen wenden tot een geestelijke van hun eigen gemeenschap, zoals mensen die in een bepaalde inrichting of instelling zitten, hoewel de meeste ziekenhuizen en gevangenissen in onze landen beschikken over geestelijken uit de anglicaanse kerk, de presbyteriaanse kerk, de Church of Scotland en de Free Church. Er kunnen zich gelegenheden voordoen waarin men er het meest ernstig en dringend behoefte aan heeft om tot de sacramenten van boete en verzoening en ziekenzalving te worden toegelaten, deels vanwege het feit dat deze sacramenten in sommige geloofsgemeenschappen niet bestaan. Elke situatie zal op zichzelf volgens de normen worden beoordeeld.

113. Wie moet in elk concreet geval de beslissing nemen? Tenzij er sprake is van stervensgevaar, is dat aan de diocesane bisschop of degenen die hij heeft gemachtigd

207. Vgl. *Mixed Marriages, Revised Directory*, norm 9.

208. *Oecumenisch Directorium*, 159.

209. *A.w.*, 160.

210. Naast de ouders van de ordinandus kan dit ook de echtgenote zijn van permanente diakens of voormalig anglicaanse priesters die tot katholiek priester worden gewijd.

om te beoordelen of er sprake is van ernstige en dringende nood. Wanneer een individuele christen na gebed en rijp beraad tot het besluit komt dat hij of zij de lokale priester over zijn of haar omstandigheden moet benaderen, moet laatstgenoemde ook beoordelen of dit geval aan de lokale bisschop of zijn gevolmachtigde moet worden voorgelegd. Een katholieke priester mag zo'n beslissing niet zelf nemen.

114. Aan welke voorwaarden moet altijd worden voldaan? Het *Wetboek van Canoniek Recht* noemt vier voorwaarden die in het *Directorium* opnieuw worden vermeld.²¹¹

– dat de persoon niet in staat is zich voor het verlangde sacrament te wenden tot een geestelijke van zijn of haar eigen gemeenschap;

In onze landen zullen gevallen waarin medechristenen niet fysiek een geestelijke van hun eigen gemeenschap kunnen vinden, zeldzaam zijn. Er kunnen echter momenten zijn, zoals de bijzondere omstandigheden of eenmalige gebeurtenissen die hierboven aan de orde kwamen, waarop het gezien de aard van de situatie niet mogelijk is de eigen geestelijke te bereiken.

– dat de persoon een innig verlangen koestert om het sacrament te ontvangen en dat hij of zij er uit eigen beweging om vraagt;

De ernstige en dringende geestelijke nood moet door de betreffende persoon zelf worden vastgesteld, niet in reactie op een uitnodiging van de katholieke priester. Priesters en andere katholieke geestelijken moeten noch in het algemeen, noch in specifieke gevallen andere christenen uitnodigen om de heilige communie te ontvangen. Het is belangrijk dat er voldoende tijd is voor een adequaat beoordelingsproces en een gepaste

voorbereiding op de ontvangst van het sacrament.

– dat de persoon blijk geeft van het katholieke geloof in het verlangde sacrament;

We hebben in dit document de fundamentele aspecten geschetst van het katholieke geloof in de eucharistie en, in mindere mate, van het katholieke geloof in de sacramenten van boete en verzoening en ziekenzalving. Voor een christen die niet regelmatig naar een katholieke kerk gaat, kan het feit dat hij of zij deelheeft aan de communie in de eigen kerk heel goed een teken zijn van zijn of haar liefde voor de eucharistie. Anderen wonen misschien regelmatig een katholieke eucharistieviering bij, bijvoorbeeld in gezelschap van hun katholieke partner of gezin, en dan kan dat een duidelijk teken van hun betrokkenheid bij de eucharistie zijn. Hieruit volgt echter niet noodzakelijkerwijs dat hun inzicht in de eucharistie en de implicaties daarvan in overeenstemming is met het katholieke geloof.

– dat de persoon de juiste gesteldheid bezit.

Van een christen die niet in volledige gemeenschap met de katholieke kerk leeft, wordt hetzelfde verwacht als van een katholiek die de sacramenten wil ontvangen. Er zijn katholieken die de heilige communie niet kunnen ontvangen, bijvoorbeeld omdat zij in een ernstige staat van zonde of in een ongeoorloofde huwelijkssituatie leven. Datzelfde kan gelden voor een andere christen die toegang tot de heilige communie wenst. De eucharistie is een ontzagwekkende en heilige gave van God aan zijn kerk en dient met eerbied en grote zorgvuldigheid te worden benaderd in ons streven om

211. *Cic*, can. 844.4; *Canoniek Wetboek van de Oosterse Kerken*, can. 671.4; *Oecumenisch Directorium*, 131.

de levende Heer te ontvangen in de tempel van ons leven.

115. Katholieke priesters dienen andere christenen die toegang tot deze sacramenten wensen, vriendelijk en gevoelvol te behandelen en hen met pastorale liefde te onthalen, ook wanneer hun verzoek niet kan worden ingewilligd. Het stellen van een paar eenvoudige vragen kan helpen bij de beoordeling van de situatie in elk afzonderlijk geval. Wat is de aard van de geestelijke nood van deze persoon? Is aan alle noodzakelijke voorwaarden voldaan? Welke specifieke omstandigheden beletten deze persoon om zich tot een geestelijke van zijn of haar eigen gemeenschap te wenden? Wat is er uniek aan dit specifieke moment of deze gelegenheid? Is er voldoende geloof in het verlangde sacrament? Dat wil zeggen, gelooft deze persoon in algemene termen wat de katholieke kerk gelooft en ontkent hij of zij zeker niet de essentiële elementen van het katholieke geloof in het specifieke sacrament? Bezit hij of zij de juiste gesteldheid, is het iemand die niet in ernstige of ergerniswekkende zonde leeft en is hij of zij klaar om het sacrament met nederigheid en eerbied te benaderen? Staat hij of zij open voor de groei van de zichtbare eenheid onder de christenen? Het is zeer belangrijk om het zo zorgvuldig te beoordelen, aangezien de sacramenten niet mogen worden onthouden aan hen die het volgens de huidige wetgeving van de kerk is toegestaan om ze te ontvangen.

Norm voor katholieken die zich tot geestelijken van andere kerken en kerkelijke gemeenschappen wenden

116. Wanneer de nood het gebiedt of werkelijk geestelijk voordeel het wenselijk maakt, en mits gevaar voor dwaling of onverschilligheid wordt vermeden, is het

geoorloofd dat christengelovigen voor wie het fysiek of moreel gezien onmogelijk is om zich tot een katholieke bedienaar te wenden, de heilige communie of de sacramenten van boete en verzoening en ziekenzalving volgens de regels te ontvangen van geestelijken in andere geloofsgemeenschappen, in wier kerk voornoemde sacramenten geldig zijn.²¹²

Commentaar

117. Waar het in het geval van de oosterse kerken voor katholieken geoorloofd is om de sacramenten in dergelijke situaties van een geestelijke van een oosterse kerk te ontvangen, is dit niet het geval voor de christelijke gemeenschappen die hun wortels in de Reformatie hebben. Een katholiek die deze sacramenten wil ontvangen, mag dat alleen vragen “aan de bedienaar van een kerk waarvan de sacramenten geldig zijn of aan een bedienaar die volgens de katholieke leer omtrent de wijding, geldig gewijd is”.²¹³ Om historische en theologische redenen gelden er aparte problemen met betrekking tot de anglicaanse orden van dienst. Deze moeilijkheden blijven onopgelost ondanks wat door sommigen wordt gezien als een verandering in omstandigheden in de twintigste eeuw, bijvoorbeeld door de belangrijke mijlpaal van de bereikte overeenstemming tussen katholieken en anglicanen ten aanzien van de aard van het gewijde priesterschap. We zijn ons er zeer van bewust dat dit een gevoelig onderwerp is, dat een bron van leed kan zijn voor geestelijken van gemeenschappen met wie wij in de naam van Christus als vrienden proberen samen te werken. Wij moeten de leden van de katholieke gemeenschap in onze landen echter zeggen dat het katholieken niet is toegestaan om de heilige communie of de sacramenten van boete en verzoening en ziekenzalving te ontvangen van geestelijken van de angli-

212. *CIC*, can. 844.2; *Oecumenisch Directorium*, 132.

213. *Oecumenisch Directorium*, 132.

caanse gemeenschap (de Church of England, de Church of Ireland, de Church in Wales, de Scottish Episcopal Church), de Church of Scotland of van andere geloofsgemeenschappen die hun wortels hebben in de Reformatie. Dat is de reden waarom uitzonderlijke gelegenheden waarin het sacrament door de katholieke kerk en deze geloofsgemeenschappen wordt gedeeld, niet wederzijds kunnen zijn, terwijl dit met de oosterse kerken die niet in volledige gemeenschap met de katholieke kerk staan, soms wel een reële mogelijkheid kan zijn (zie boven, nr. 41).

'Opdat wij allen één mogen zijn'

118. Velen zullen gehoopt hebben dat wij het zouden aanmoedigen als de sacramenten in verdergaande mate gedeeld zouden worden. Anderen zullen vinden dat wij al te ver zijn gegaan. Ook wij zijn ons bewust van de moeilijkheden die voortvloeien uit het feit dat we niet in staat zijn één tafel van de Heer te delen met onze broeders en zusters in Christus. Wij gaan als christenen gezamenlijk onze pelgrimstocht naar de Vader, nog altijd met de diepe wond van ons gebrek aan volledige gemeenschap in het geloof. Het fundamentele principe dat aan onze normen ten grondslag ligt, is dat "het eigen (is) aan de eucharistie het sacrament te zijn van hen die zich in volledige gemeenschap met de kerk bevinden".²¹⁴ Het is van belang dat katholieken zelf deze leer begrijpen. We doen in liefde en waarheid een beroep op de gehele katholieke gemeenschap in onze landen om trouw te blijven aan de diepste betekenis van de eucharistieviering. Onze normen zijn tevens gegrondvest in ons verlangen naar de volledige zichtbare eenheid van alle christenen. Wij zeggen paus Johannes Paulus na: Juist "ter bevordering van de oecumene" vragen we

om onze normen te respecteren.²¹⁵

119. Wij hebben als bisschoppen met elkaar de huidige situatie in onze landen aan de orde gesteld, waarbij we open staan voor de geestelijke nood waaraan anderen uiting geven, maar tegelijkertijd ook trouw blijven aan de katholieke opvattingen ten aanzien van de kerk en de eucharistie, en aan de kerkorde van de katholieke kerk. Zoals de *Katechismus van de katholieke kerk* stelt: "Hoe pijnlijker we de kerkelijke verdeeldheid voelen, waardoor de gemeenschap aan de tafel van de Heer verbroken wordt, des te vuriger klinkt tot de Heer het gebed, dat de dagen van volledige eenheid onder allen die in Hem geloven, mogen terugkeren."²¹⁶ Wij weten maar al te goed dat de katholieke kerkopvatting en onze overtuigingen aangaande wie wel en niet tot de heilige communie mogen worden toegelaten, zowel andere christenen als sommige katholieken pijn kunnen doen en ook daadwerkelijk doen.²¹⁷ Het zijn echter niet de normen van de kerk over het delen van het sacrament die tot verdeeldheid leiden. Deze normen zijn slechts een afspiegeling en voortvloeisel van de pijnlijke verdeeldheid die reeds bestaat door het gebrek aan eenheid onder de christenen. Mensen vragen vaak wat Jezus zou doen, daarmee implicerend dat Hij zichzelf zou schenken aan een ieder die daarom zou vragen. Jezus was vaak zelf de oorzaak van verdeeldheid. Het was zijn wens dat allen één zouden zijn, maar zijn onderricht en optreden leidden ertoe dat mensen zich van Hem afkeerden. Dit gold zelfs voor zijn "harde woorden" over het Brood van het Leven.²¹⁸ Eenheid in Christus is eenheid in waarheid en in liefde.

120. Wij zijn volledig toegewijd aan onze gezamenlijke pelgrimstocht naar de verzoening en volledige zichtbare eenheid van de christenen. Zoals vermeld in de *Swanwick*

214. *Katechismus van de katholieke kerk*, 1395.

215. *Ut unum sint*, 46.

216. *Katechismus van de katholieke kerk*, 1398.

217. Vgl. *Mixed Marriages, Revised Directory*, 6.

218. Vgl. Joh 6,60v.

Declaration uit 1987 is het onze oprechte wens om, wanneer God het wil, de ene kerk van Christus te worden, “verenigd in geloof, gemeenschap, pastorale zorg en zending”. Wij verheugen ons over het groeiend begrip en de hechter wordende gemeenschap onder ons. Maar tegelijkertijd zal er geen vergaande vooruitgang worden geboekt als we niet erkennen dat er nog steeds serieuze punten zijn die ons verdelen en als we elkaars oprecht gekoesterde overtuigingen niet respecteren. We zijn onze vrienden in andere christelijke tradities die de verordeningen van onze kerk met veel begrip en geduld respecteren, zeer dankbaar.

121. Deze normen met betrekking tot het delen van de sacramenten vormen een afspiegeling in de praktijk van de katholieke kerkopvatting en haar geloof in de eucharistie die wij eerder in dit document uiteengezet hebben. Zij zijn nauw verbonden met ons katholieke identiteitsbesef. Het verband tussen het ‘Lichaam van Christus’, de eucharistie, en het ‘Lichaam van Christus’, de kerk, is zeer fundamenteel. Wij hopen dat

gemeenschappelijke bestudering van deze moeilijke vragen zal leiden tot een dieper inzicht in de aard van de kerk, en dat het de dag naderbij zal brengen dat wij verenigd in geloof bij één eucharistie kunnen samenkomen. Laten wij samen die dag tegemoet treden, waarop wij waarlijk één groot “amen” kunnen zeggen op het gehele mysterie van de eucharistie, op het Lichaam van Christus dat voor ons is gegeven en het Bloed van de Heer dat voor ons is vergoten. Ons gebed tot de Vader luidt vandaag nog hetzelfde als in een van de allervroegste christelijke geschriften, de *Didachè*:

*“Zoals dit gebroken brood,
ooit verspreid over de akkers,
samengebracht werd om één brood te zijn,
moge zo ook uw kerk samengebracht worden
van de uiteinden der aarde,
in uw koninkrijk.”*²¹⁹

Vertaling: P. de Die en K. Lagendijk

219. *Didachè*, 9,4.